

سینتاکسی پستی کوردی

منتدی القرا الثقافی

د. کوردستان موکریانی

سینتاکسی پسته‌ی کوردی

د. کوردستان موکریانی

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی

ناراس

زنځیره ی روښنځیری

خاوه نسی ښمیتياز: شهوکه ت شیخ یه زه دین

سهرنووسه ن: بهادران شه همدد همدیب

***

کتیب: سینتاکسی رسته ی کوردی

نووسینی: د. کوردستان موکریان

بلاوکروده ی ناراس- ژماره: ۳۴

دهره ښاننی بهرگ: نووسینگه ی سټو بو کز مپیو ته ر

چاپی یه که م - چاپخانه ی وهزاره تی په روده ده

هولیر - ۲۰۰۰

له کتیبخانه ی بهر یوه بهرایه ته ی گشتی روښنځیری و هونه ر

ژماره (۱۶۴) ی سالی ۲۰۰۰ دراوه تی

*

پیشه‌کی

سینتاکس له هه‌موو زمانیکدا هه‌ر هه‌مان باری پێزمانی ده‌بیت و کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌کی سینتاکسی، که بریتی ده‌بیت له به‌شی بنجی رسته، توانای به‌را‌ده‌یه‌ک فراوانه‌ کاریگه‌ری ده‌که‌وێته سه‌ر ته‌واوکارو بۆی هه‌یه به‌شانی دیش له‌ رسته‌دا بگه‌ڕێته خۆی ئهم ئه‌رکه به‌ تایبه‌تی سینتاکسی به‌شگانی رسته‌وه‌ پێوه‌سته.

پێزمان به‌ گشتی ئهم لایه‌نانه‌ ده‌خاته‌ روو:

۱- پێزمانی گشتی، که‌ بابته‌ی سینتاکس، مۆرفۆلۆژی، فۆنۆلۆژی، سیمانتیک ده‌گه‌ڕێته‌ خۆی.

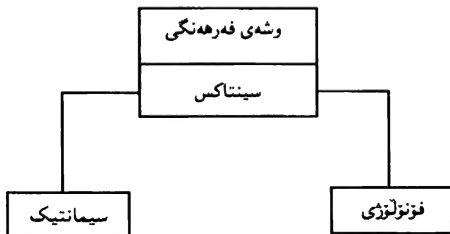
۲- سینتاکس، که‌ سه‌ربه‌خۆیه‌کی ئۆتۆنۆمی هه‌یه.

۳- سینتاکس له‌ هه‌موو زمانیکدا بۆ پێزمان ده‌گه‌ڕێته‌وه‌.

۴- پێزمانی گشتی سینتاکس سستیمیکه‌ – شیکردنه‌وه‌یه، که‌ له‌ پتی ده‌ستوو‌رو شیکردنه‌وه‌ دا ده‌ناسرێت و سنووری بۆ داده‌ندریت.

۵- فیه‌ربوونی هه‌ر زمانیک پێوه‌ندی به‌ شیکردنه‌وه‌ی تایبه‌تی زمانه‌که‌ خۆیه‌وه‌ هه‌یه.

سینتاکس له‌ نێو پێزماندا شوێنی ناوه‌راستی گرتۆته‌وه‌، هه‌روه‌ک له‌م شێوه‌ ساکاره‌ی ژێروودا روونکراوه‌ته‌وه‌، سینتاکس و ووشه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی فۆرمی ئه‌و دوو دانیه‌ن، که‌ ده‌مه‌لاتیان به‌سه‌ر دوو پتکه‌هاتی سه‌ربه‌خۆدا هه‌یه، که‌ یه‌کیکیان فۆنۆلۆژی و ئه‌وی دیکان سیمانتیکه‌:

پژمان نووسانی ږتيازي کلاسيکي، که له رسته يان کوليوته وه، له نيو بهشه کاني ناخاوتندا پرونيان کردوته وه، بهواتا بهشه کاني ناخاوتن و بهشه کاني رسته يان هر له نيوان يهک بابه تدا باسکردووه، بويه فرتيزي ناوي و فرتيزي کاري و دوخي سينتاکسي رسته يان له پال ناو، ناوه لئاو، جيناو ... باسکرون و نم رتيازه تا سالانتيکي زور دوورو دريژ پتيره وکراوه.

پانيڼي^(۱) پژمان نووسي ناوداري هيند، که به کونترين پژمان نووسي سانسکريتي ده ژميردرت، له نيو بهشه کاني رسته دا هيمای بو (سرکار - نيهاد - Subject) و (ووشه ي کار - گوزاره - Predicate) کردووه. ليکن دانه وي بابه تانه ي پانيڼي بو پژمانی سانسکريتي واي له زانا (Bloomfield 1933:11) کردووه، بهم جوړه گرنگي نه و بهرهمه ي پانيڼي هلسه نګينيت (يه کيکه له مه زنترين شوتنه واري توانايي و ليکن دانه وي مروث) هه روا نه ووشي خستوته سر کهوا (هيچ زمانتيکي دي هه تا نه مړو بهم ته و او بيه ليک نه دراوده وه).

نهرستو، که هاوچهرخي پانيڼي بووه، نه ویش له نووسينه کانيدا هيمای بو هه مان نه و بهشانه ي رسته ي کردووه، که پانيڼي باسيکردووه. بهرهمه کاني نهرستو له پروي زمانه وه له لايمن ديونيسوس تراکس، نه پؤلونوس ديسکولوس و هي دي پهره ي پتيدراو کاريگهري رتيازي نهرستو هه وه کيو Bloomfield بوي چووه، تا سه ده ي هه ژده ي زاييڼي خاياندووه و له م سه ده يه دا زاناو فهيله سوفی نيودار Humboldt (Karl) Wilhelm Baron (۱۷۶۷-۱۸۳۵) هه لکه وت و له باره ي زمان نه وي ليکن داوده وه، کهوا زمان کرده ويه که که سيه تي و پله ي کولتوري کهه کار پيشان ددهات و هه روا نه ووشي پروونکردوته وه، کهوا به ووي زمانه وه مروث تواني له کرؤکي ژيان و له ده ورويهري خوي بگات، بهرهمه ماني زمانه واني Humboldt پي خوشکه رو پي پروونا کهه ره وه بوون بو چومسکي له نيوي دووه مي سه ده ي بيسته مډا.

هه رکه William Jones بيروپاي خوي له باره ي زماني سانسکريتي له سالي ۱۷۸۶ دا بلاو کرده وه، زمانه وانان رتيازي (ميژوو) و (به راوردکاري) يان بو ليک کولينه وي زمانه واني پتيره وکړد، له م کاته دا

ههروه‌کو Max Muller باسیکردوو، سانسکریتی بوو به تاکه بنکه و تاکه
پتیه‌ری بواری فیلولۆژی به‌راوردکاری.

له‌سه‌ره‌تای نهم سه‌ده‌یه‌دا پتیبازی Synchronic بۆ لیکۆلینه‌وه له
زماندا سه‌ری هه‌لدا. که‌نهم سنی زانایانه‌ی ژێروو به‌ بۆچوونه‌کانی خۆیان
پۆلی ته‌واویان تیدا گتی‌راوه، نهم تیۆرییه‌ بایه‌خی هه‌ره‌ مه‌زنی به‌ شتیه‌ و
داڕشتن داوه له‌ کات و شۆینی دیاریکراودا هه‌روا ره‌خنه‌ی له‌ پتیبازی
کلاسیکی گرتوو به‌وه‌ی له‌ مانای کۆلیته‌وه، که‌چی ده‌بینن له‌ نیه‌یه‌راستی
نهم سه‌ده‌یه‌دا بایه‌خ‌دان به‌ مانا سه‌ر له‌نۆی له‌ نوێترین تیۆری زماندا سه‌ر
له‌ نۆی به‌ده‌رده‌که‌وتیه‌وه.

زاناسا Ferdinand de Saussure که‌ داوا‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی زمانه‌وانی
له‌ هه‌ردوو باری Diachrony و Synchronic ی کرد، بنکه‌ی تیۆری نیو
برای دانا.

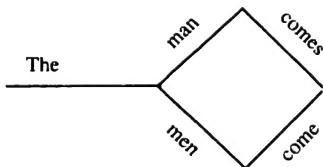
زاناسا Leonard Bloomfield که‌ ده‌ستیکی بالای هه‌بووه له‌ داڕشتنی
نهم تیۆریه‌دا پتیکهاتنی زمانی له‌ پرووی نه‌و دانه‌ ده‌نگانه‌وه‌ی سه‌یر ده‌کرد،
که‌ له‌ نیو خۆیاندا کۆده‌بنه‌وه‌و مۆرفیم دروست ده‌که‌ن و ووشه‌ پتیک ده‌هێن
و نه‌وانیش له‌ کۆبوونه‌وه‌ی خۆیاندا پرسته‌ داده‌پێژن و نهم پتیبازه‌ له‌ نیه‌وان
سالانی ۱۹۲۵-۱۹۵۰ دا زۆر پتیه‌و ده‌کرا.

زاناسا Edward Sapir که‌ شتیه‌کانی زمانی له‌ سنی ره‌گه‌زدا ده‌دیت، که‌
سینتاکس، ووشه‌و پرسته‌ بوون و لیکۆلینه‌وه‌ی له‌م شتیه‌وانه‌ی زماندا له‌سه‌ر
داڕشته‌کانی ده‌ره‌وه‌یان به‌ند بوو، نه‌ک له‌سه‌ر واتایان، به‌لام واتاشی پشت
گوێ نه‌خستبوو، چونکه‌ پرسته‌ لای نه‌و ده‌ره‌پتیککی زمانیه‌ بۆ دۆزیک .

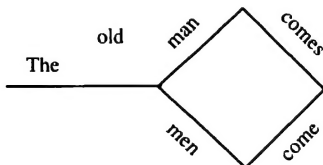
له‌نیه‌وه‌ی دووه‌می نهم سه‌ده‌یه‌دا زانا — نعووم چۆمسکی تیۆری Trans-
formational generative ی داڕشت، که‌لای نه‌و سینتاکس هه‌ر نه‌وه
نیه‌یه، که‌ پرسته‌ له‌ پرووی پروکه‌شی ده‌ره‌وه‌یدا شی به‌کاته‌وه، به‌لکۆشی
کردنه‌وه‌ی پرسته‌ ده‌بیت واتای زمان به‌ گشتی له‌ فۆنۆلۆژی، داڕشتن
وسیمانتیکیش بگرتیه‌وه، هه‌روا لای چۆمسکی زمان ره‌گه‌زیککی
داهینه‌ره، چونکه‌ زمان له‌ چهند ده‌نگیتکی دیاریکراو پتیکهاتوو، که‌چی
بۆی هه‌یه پرسته‌ی را‌ده به‌ده‌ر دا‌پێژیت و سینتاکسیش له‌سه‌ر چهند بنج و

بنه مایه کی دیار یکر اودا رسته پیک دهینیت، که چی نهم بنجانه بویان هدی رسته ی له راده به دهر بهیننه کایه.

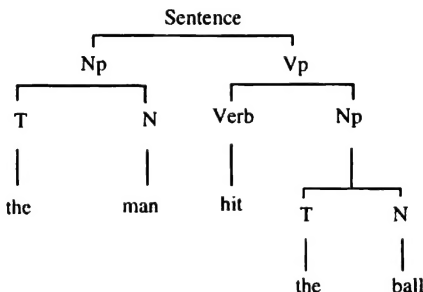
چۆمسکی له تیۆریکی خۆیدا چهند رتباژیکی شیکردنه وهی سینتاکسی گرتوته بهر، سهره ناکی Finite State Grammar بوو، لهم بۆ چوونهیدا چۆمسکی نهوه پوون دهکاته وه، که وا رهگهزی دهستیکی رسته کاریگهری له سهر پهیدا بوونی جۆری رهگهزی دوا ی خۆی هدی، ههروهکو له لاپه ره (۱۹) ی چاپی (۱۱) ی بهرهمی (Syntactic Structures 1975) دا ده نووسیت، که رسته یک به The دهستی پیکرد، بۆی هدی Man وهیا Man ی به دوایدا بیت، له کاتی هه ل بژاردنی Man دا کاره که ی دوا ی نهو ده بیت له ده مکاتی Comes دا بیت، چونکه man که سی سییه می تاکه، به لام له کاتی هه ل بژاردنی men دا کاره که هه come ده بیت:

بۆ زۆتر فراوانکردنی نهم رسته یی پیشوو، بۆ وینه وهک به کارهینانی دیارخهریک، نهم نه خشه یی بۆ نه خشاندوه:

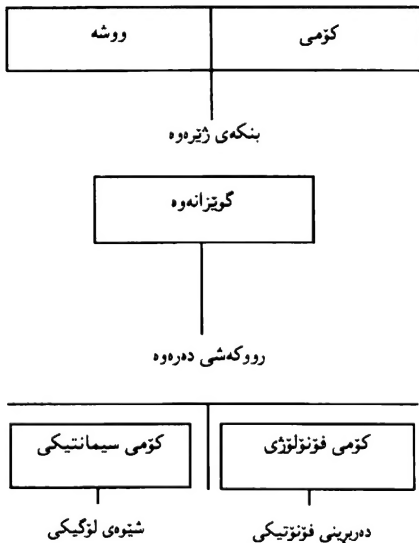
له دواى نهمه دا چۆمسكى پښكې phrase structure به كار هښتا ، له م پښكې ده دا نه و په گه زانه ى رسته ى داناو ، كه بهر له وښدا له شېكړنه وه ى رسته دا به كار هاتوون ، وهك په گه زى بكه ر ، ووشه ى كار ، بهر كار و ... به لام چۆمسكى ههولى داوه به يارمه تى مه نتيكه وه بگاته چند جوړه ده ستورېكى زانستانه بۆ شېكړنه وه ى رسته ، ههروه كو به م جوړه ى ژيروو له لاپه رې (۲۷) ى سه رچاوه ى پيشوودا هاتووه :

له دواى ليك دانه وه چۆمسكى نه وه بۆ ده ركوت ، كه وا ده ستوورى نهم رښازه نابيته پتوانه بۆ هه موو زمانتيك ، بۆيه رووى له پښكې ستيه م كرد ، كه رښازى Transformational Grammar له م رښازيدا له بنياتى ژيره وه ى رسته ده كوښته وه ، به واتا لايه نه ژيريكي شى ده كاته وه جا روو كه شى ده وه ى ليكه ده اته وه ، ليره ده چۆمسكى نه و نيشانانه ى پښكې پيشترى Phrase Structure ى به كار هښتا وه له گه ل فراوان كړدنيان ، بۆ وښنه له پښكې دووه صدا تاك وكو و ده مكاتى كارى خستو ته روو ، به لام له پښكې گويزانه وه دا كارى كارا بزيشى خستو ته سهر ، چۆمسكى بنكه ى تيوريه پهره سه ندو كه ى خو ى بۆ پزيمانى گشتى له لاپه رې (۵) ى Lec- 1981 on Government and Binding چسپاندووه و زانايان

F.G.Droste & F., van Eynde لە ساڵی ١٩٩١ بنکە ی ئەم تیۆرییە یان
 لە لاپەرە ١٤٦ ی بەرھەمە کە ی خۆیاندا بەم جۆرە ی ژێروو نەخشاندوووە:

پربازی گوتزانهوه له سینتاکسدا نهم دهستورانه دهگریته خوځی : دهستووری له نیویردن، کورترکردنهوه، جیگهگریتهوه، خستنهسهر، سهرلهنوځ پیزکردنهوه و فراوانکردن.

هروهکو دهبنین تیوړتیکه‌ی چومسکی، که له سالی ۱۹۵۷دا بلالوی کردهوه، تا چندین سال ههر له شیکردنهوه و فراوانکردن و پیتدا چوونه ودا بوو، نهک ههر له لایه‌ن خوځیهوه، به لکو له لایه‌ن زانایان و شاره‌زایانی دییه‌وه‌ش، ههریویه سالانی نیوان ۱۹۷۰-۱۹۸۰ به سالانی دان و سندن و لیکولینهوه و گفت وگو له سهر نهم تیوړیه‌کردن دهمیتریت (Zonneveld van Ron 1994) هه‌تاوه‌کو بابه‌تیکي سهره‌خوځی لیهاټ و له داووده‌ستگه زمانه‌وانیکاندا ده خوځندریټ و پیره‌وکردنیشی له لیکولینه‌وه‌ی بابه‌تانی زمانیشدا بۆ ناره‌زووی لیکوله‌ره‌وان ده‌گریته‌وه.

لیکولینه‌وه‌ی زمانه‌وانی خوځی له جوړه بابه‌تانی دیش داوه، به تایه‌تی نهو زمانه‌وانانه‌ی مامه‌له له‌گه‌ل پیزماندا ده‌کهن، بۆیان ده‌رکه‌وتوه، که نهو شتیه پربازی له پیزماندا پیره‌وی ده‌کهن، له زانستی زمانی - ماتماتیک و زانستی زمانی - جه‌بریشدا ده‌توانن به‌کاری به‌یټن، بویه له سه‌ده‌ی راپورددوه‌و لیکولینه‌وه‌ی زانستی زمانی - ماتماتیک به‌رچاو ده‌که‌ویت (Boole G.1847) که چندین زاناو شاره‌زایانی دی له‌م سه‌ده‌یدا به‌م لیکولینه‌وانه‌ی زانای نیوبراودا چوونه‌ته‌وه له‌وانه

... (Sikorski R. 1913, Tarski A. 1955, Stone M.H. 1936)

ههر له‌م بواره‌ی زانستی زمان و ماتماتیک وجه‌بردا زانایان (Zwarts F. 1986, Russell B. 1903, 1919 Quine W.V.O. 1951) و زانایانی دیش لیکولینه‌وه‌ی زانستانه‌یان بلاو‌کردوته‌وه به‌هوی داهیتانی کومپیوتهریش ده‌یان بابه‌ت و توژینه‌وه‌ی زانستی له‌م سهر زانستی زمانی - کومپیوتهر په‌خش کراوه‌ته‌وه (Fried J. 1971, Schak R. 1973) نه‌وه‌ی شایه‌نی باسه کومپیوتهر نامیتریکي زۆر سوود به‌خشه بۆ پربازی گوتزانهوه له سینتاکسدا.

نووسینی کۆن، که پتیه‌ندی به‌ پیزمانی کوردیه‌وه هه‌بیټ و له‌لایه‌ن کورده‌وه نووسراپیټ، له‌نیو چووه‌ نه‌ماوه، به‌لام نووسه‌رانی ناکورد تاک

وتەرا باسیان کردوون، بۆ وێنە لە شوێنەواریکی نووسیندا، کە بە ئەلف و بیتی نەلبانی نووسراوە تەووە لە سالی ١٤٤١ ز.ا. لەلایەن چەند نووسەرێکەوە نووسینە کە تەوا بوو. هێما بۆ ئەوە کراوە، کەوا (ماد) هاکان ئەلف و بیتیان هەبوو (Wahn 3e 1938) لەژێر تیشکی تیکستیکی کوردیدا لەم دەستنووسەدا ئەوە روون دەبیستەو، کەوا (ماد) و (کورد) سینۆنیمی یەک بوون. هەروا شیخ ابو بکر بن وحشیه النبطی لە بەرھەمی (شوق المستهام فی معرفۃ رموز الاقلام) دا، کە لە سالی ١٢٤١ی کۆچی دەوروبەری (٨٢١ ز.ا) دا نووسیویەتی ناوی دوو نووسەری کوردبینو شادوماسی سوراتی دەبات، کە ئەلف و بیتی تایبەتیان بۆ زمانی کوردی داناو.

ئەو نووسراوانە، کە لەچەند سەدەیەکی رابوردوودا لە بارەى زمانی کوردیدا نووسراون و بەپاریزراوی ماون، ئەو بابەتانەن، کە لەبەرھەمی گەرۆکە بیگانەکاندا بەر چاوە دەکەون کە هەر یەکەو بەزمانی خۆی و بۆ مەبەستیکی تایبەتی و بەرتبازی کلاسیکی بە پچر پچری لە دەستوری زمانی کوردیان کۆلیوەتەو (د. کوردۆیث ١٩٨٤).

لەم سەدەیدا کورد بایەخی بە رێزمانی خۆی داوە بەتایبەتی لە نیوێ دووھمی ئەم سەدەیدا پشپۆری لیھاتووی کورد لەم بوارە دا ھەلکەوتن و بەرتبازیکی زانستانە لە بابەتەکانی جۆراو جۆری رێزمانیان کۆلیوەتەو، چ بە زمانی کوردی و چ بە زمانی بیانی، سینتاکسی رێستەى کوردی بابەتیکە ھێژ بە تەواوی لە ھەموو لایەنێکی نەکوڵدراوە تەووە پتوبستی بە لیکۆلینەوێ زێتر ھەیە.

کەرەستەى سەرەکی ئەم بەرھەمەى بەر دەست ئەو بەرھەمە، کە بەنیوی (سینتاکسی رێستەى سادە لە زمانی کوردیدا) یەولە سالی ١٩٨٦ دا لە بەغدا چاپم کردووە، ھەلبەت لە ژێر تیشکی دەیان دوا بەرھەمی سینتاکسی بە زمانانی ھۆلەندی، رووسی و ئینگلیزی، بەو ھیوایە ئەم لیکۆلینەوێ بەش بێتە بێکەو سەرچاوە بۆ لیکۆلینەوێ فراوانتری دی لەو بابەتانە، کە لەم پەرتووکەدا لێیانم کۆلیوەتەو.

ھۆلەندە ١٩٩٦

فریزی ناوی

۱-۱ نوو به‌شانه‌ی ناخاوتن، که بهر کۆمه‌له‌ی فریزی ناوی ده‌که‌ون (ناو، ناوه‌لناو، جیتناو و چاوگ) بۆیان هه‌یه‌ی ڕۆلی فریزی ناوی بگێرن، به‌لام له‌همان کاتدا فریزی ناوی ده‌توانیت ڕۆلی فریزی کاریش بگێریت (۲-۲۷).

۲-۱ کۆمه‌له‌ ووشه‌ی وه‌ک (نامه‌ ناردن)، که له‌ ناویک و چاوگیک پیکهاتوووه‌ له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی هه‌ر دوویان سه‌ر به‌کۆمه‌له‌ی ناو، که‌چی زیتر لا به‌ لای فریزی کاری ده‌کات تا فریزی ناوی، نامه‌ شوێن که‌وته‌ی (ناردن) و هه‌رگیز شوێن که‌وته‌ی بکه‌ری لیکسیکی نابیت، هه‌تا له‌و باره‌شدا، که بکه‌ری لیکسیکی له‌نیو رسته‌دا هه‌بیت، وه‌ک (دایکی نه‌شمیل) (نامه‌ ناردن)، لیسه‌ دا به‌ هۆی په‌یدا بوونی بکه‌ری لیکسیکی کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌کی نوێ دانه‌پێژا، به‌لکو کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌کی دی هاته‌ پالێوه، که ده‌تواند ریت ته‌م رسته‌یه‌ی ژێرووی لی دابه‌ریت:

دایکی نه‌شمیل نامه‌ی نارد.

۳-۱ کۆمه‌له‌ی ناوی بۆی هه‌یه‌ له‌ رسته‌دا له‌ چه‌ندین دۆخدا خۆی بنوینیت، بۆ وینه‌ کۆمه‌له‌ ووشه‌ی (کچه‌ ژیکه‌له‌)، که فریزیکی ناوی پیکهاتناوه‌ له‌نیو رسته‌دا ده‌توانیت له‌م دۆخانه‌ی ژێروودا به‌ کار بیت:

کچه‌ ژیکه‌له‌ که له‌گه‌ڵ پشيله‌ یاری ده‌کات (دۆخی سه‌رکاری).

من کچه‌ ژیکه‌له‌ که ده‌ناسم (دۆخی به‌رکاری راسته‌وخۆ).

پشيله‌ که‌ش له‌گه‌ڵ کچه‌ ژیکه‌له‌ که یاری ده‌کرد (دۆخی به‌رکاری تیان).

من به‌لای مالی کچه‌ ژیکه‌له‌ که‌دا تێپه‌ریم (دۆخی خسته‌سه‌ر).

نه‌گه‌ر له‌م رسته‌انه‌ی ژووروودا جیتناویکی که‌سی جودا له‌بریتی (کچه‌ ژیکه‌له‌) به‌کارین، نه‌وا ته‌م جیتناوه‌ش هه‌مان ته‌م دۆخانه‌ی ده‌بیت، که (کچه‌ ژیکه‌له‌ که) هه‌یبوو:

نه‌و له‌گه‌ڵ پشيله‌ یاری ده‌کات (دۆخی سه‌رکاری).

من نه‌و ده‌ناسم (دۆخی به‌رکاری راسته‌وخۆ).

پشيله‌ که‌ش له‌گه‌ڵ نه‌ودا یاری ده‌کرد (دۆخی به‌رکاری تیان).

من به لای مالی نهودا تپه ریم (دوخی خسته سر).

۱-۴ له نیتو کومه لهی ناویدا ناو به شتویه کی سهره کی رۆلی سهرکار ده گپرت.

نهو ناوهی فریزی ناوی پتیک دینیت بوی هیه نیشانهی ناسیاری (-) (که)، نیشانهی نه ناسیاری (-) یک // - یک // هک (و نیشانهی کۆ (-) ان) و نیشانهی ناسیاری و نیشانهی کۆ تیکرا (-) هکان و هروا زۆر به ده گمه نیش نیشانهی نه ناسیاری و نیشانهی کۆ تیکرا (-) انیک) ^(۲) ی به کۆتاییه وه بلکیت:

ف. ن. - ناو + نیشانهی ناسیاری / گۆل+ - ه که پشکوت.

ف. ن. - ناو + نیشانهی نه ناسیاری / گۆل+ - یک پشکوت.

ف. ن. - ناو + نیشانهی کۆ / گۆل+ - ان پشکوتن.

ف. ن. - ناو + نیشانهی ناسیاری + نیشانهی کۆ.

گۆل+ - ه که + - ان پشکوتن.

ف. ن. - ناو + نیشانهی کۆ + نیشانهی نه ناسیاری کهس + - ان + یک هاتن، کهس نایاناسیت.

دهور+ - ان + - یک به سهرماندا تپه رین، سهخت و ناخوښ و ناهه موار.

۱-۵ نهم نیشانانهای ژووروو وه نه بیت تاییهت بیت هر به ناوه وه، به لکونه و به شانهای دیش، که سهر به کومه لهی ناون وهک (ناوه لئاو و چاوگ) یش له گهل هیتدیک لهو نیشاناندا به کار دین:

ف. ن. - ناوه لئاو + - ه که // مهزن + - ه که هات.

ف. ن. - ناوه لئاو + - یک // مهزن + - یک هات.

ف. ن. - + - ان // مهزن + - ان هاتن.

ف. ن. - ناوه لئاو + - هکان // مهزن + - هکان هاتن.

ف. ن. - چاوگ + - ه که - نووسین + - ه که بنووسه

ف. ن. - چاوگ + - یک - نووسین - یک بنووسه.

ف. ن. - چاوگ + - هکان - نووسین + - هکان بنووسن.

۱-۶ نهم پرستانهای ژووروو شتویه ساکارترین پرستهی سادهن، که من

له مه و بهر به پرسته‌ی ساده‌ی نه‌فره (۱۹۸۶) نیتوم بردوون، چونکه بنجه سه‌ره‌کیتکانی پرسته پیتک دیتن و به به‌شانی سه‌ره‌کی پرسته ده‌میردرین، هر ووشه‌یه‌کی دی هاویه‌شی دابرشتنی پرسته‌ی ساده‌ی نه‌فره بکات، نه‌وا پرسته‌که له پرووی به‌شه‌کانیتوه زیتتر ده‌کات و فراوانتر، به‌لام پۆلیان له پرسته‌دا ناسه‌ره‌کییه، چونکه ته‌واوکاری هه‌ردوو به‌شی سه‌ره‌کی پرسته‌ن.

۷-۱ فریزی ناوی بۆی هه‌یه له ژماره‌یه‌کی راده‌به‌ده‌ر پیتک بیت، که به یارمه‌تی نامرازی به‌سته‌وه‌ی (و) لیکده‌درین (۱-۲۱) له نیتو نه‌و کۆمه‌له ناوییه‌دا ته‌نی جیتاو نه‌و به‌رفراوانیه‌ی بۆ نییه، که فریزی ناوی له ژماره دا بهی ژماره بیت:-

ف. ن. - ناو + ناو + ناو + ناو ... -
 شاراو نه‌ناهیتاو شاوشکاو نیناناو ... هاتن.
 ف. ن. - ناوه‌لناو + ناوه‌لناو + ناوه‌لناو ...
 گه‌وره و بچووک و هورودو درشت و ... هاتن.
 ف. ن. - جیتاو + جیتاو + جیتاو + جیتاو ...
 تۆ و نه‌و و نه‌مانه و نه‌وان و ... هاتن.
 ف. ن. - چاوگ + چاوگ + چاوگ + چاوگ و ... -
 ناخافتن و نووسین و چاندن و لیتان و ... قه‌ده‌غن.

۸-۱ فریزی ناوی ده‌توانیت له به‌شه جۆراو جۆره‌کانی کۆمه‌له‌ی ناوی، که دیسانه‌وه هه‌ر به یارمه‌تی نامرازی به‌سته‌وه‌ی (و) دا لیتک ده‌درین دابرئیریت:

ف. ن. - جیتاو + ناو + چاوگ و ... -
 من و کتیب و خویندنه‌وه و ... جووتین.
 ف. ن. - ناو + جیتاو + ناوه‌لناو ... -
 نیناناو تۆو پیرو مه‌زن و ... هاتن.

۹-۱ فریزی ناوی ده‌توانیت بریتی بیت له فریزیکی دیارخه‌ری، که له کۆمه‌له‌ی ناوی و به‌یارمه‌تی نامرازی خسته‌سه‌ری (- ی، - ه) له دیالیکتی کرمانجی نیوه‌راست و (- ا، - ه، - ی، - ئ، - ین // - ید // - یت) له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا دابرئیریت (۱-۱۲)، (د).

کوردستان موکریانی ۱۹۷۸، ۱۹۸۶).

ف. ن. - ناو + ناو + ناو ... -

خوداوهندی شاولشکای خووری - خوداوهندیکی کوردستانی بوو.

ف. ن. - ناو + ناوه + ناو + ناو ... -

کچه مه زنه کهی مال - بهره و پیرمان هات.

۱- ۱۰ لهو بارانه دا، که فریزی ناوی له تاکه ووشه یهک زیتیر بوو و نیشانه کانی ریزمانی له مه و بهر باسکراویان له گه لدا هاتبوو، نهوا شوتنی نهم نیشانانه به پیتی نهو به شانیهی کۆمه لهی ناوی که فریزی ناویان داریشتوهو نهو به شه ناوهی رۆلی سهرکاری گیتراوه ده گۆریت و ههروا نهو نامرازه سینتاکسییهی فریزه کهی پیکهیتناوه، بۆ وینه نه گهر فریزی ناوی له ناویک زیتیر پیکهاتبوو و به یارمه تی نامرازی به ستنه وهی (و) لیکدرا بوون، نهوا نیشانهی ناسیاری بۆی ههیه به یه کیکیانمه وه، یا به کۆتایی هه موویانه وه بلکیت:

گۆل و باخ و ماله که و ... هی من.

گۆله که و باخه که و ماله که و ... هی من.

۱- ۱۱ لهم رستانه ی پیتشودا نهو ناوانه ی فریزی ناویان پیکهیتناوه له نیتوان خۆیاندا بۆیان ههیه لهو باره دا نیشانه ی ناسیارییان پتیه بلکیت وهیا نه لکیت و جیگه ی خۆیان ئال و گۆر بکه ن، به بیتی نه وهی داریشتنی سینتاکسی رسته که تیک به جیت:

گۆل و مال و باخ و ... هی من.

باخ و گۆل و مال و ... هی من.

باخ و گۆل و ماله که و ... هی من.

مال و گۆل و باخه که و ... هی من.

۱- ۱۲ نه گهر نامرازی سینتاکسی نیتوان به شه کانی فریزی ناوی رسته کانی پیتشوو نامرازی خستنه سه ربوو (۱- ۹) نهوا نیشانه ی ناسیاریشیان ههر له گه ل به کاردیت، به لام لهم پتانه ی ژیرودا جیاوازییان ده بیت.

یه کهم - ههر ته ننی یهک ناو له نیتو فریزی ناویدا سهرکاری رسته

دهبیت، به پیچه وانهی (۱- ۱۰- ۱۱) که ناوه کان هه موو سه رکاری
رسته ن.

دووم - نهو ناوانه ی فریزی ناویان پیکه تیناوه ناتوان له نیتو خویاندا
شوتیان بگوژنه وهو شوتنی یه کتر نال وگوژ بکه ن.
گولی باخی مال - ی ... - ه که ی ... هی منه.
* باخی گولی مال - ی ... - ه که ی ... هی منه.
* مالی باخی گول - ی ... - ه که ی ... هی منه.

۱۳- نهو فریزه ناوییه ی، که به شهکانی له ناوتیک زتتر پیکهاتوون و
به یارمه تی نامرازی به سته وهی (و) داپژرابوون و نیشانه ی نه ناسیاربیان
له گه لدا به کار هاتبو، نهو پیره ی هه مان یاسای (۱- ۱۱) دهکات:
گولتیک و باختیک و مالتیک و ... هی من.
باختیک و گولتیک و مالتیک و ... هی من.
مالتیک و باختیک و گولتیک و ... هی من.

هه ر هه مان فریزی ناوی (۱- ۱۲) که به هوی نامرازی خسته سه ردا
لینکدراوه، سه رکاره که ی تاییه تیتی نه وهی دهبیت، بۆ نه وهی دیارخه ریکی
به پیش بکه ویت، که به یارمه تی لینکده ری سینتاکسی فریزیکی دیارخه ری
فراوانتر له نیتو خویاندا پیک دهیتن :

چهند گولتیک باخی مال ... ی ... هی منه.
هیچ گولتیک باخی مال ... ی ... هی من نییه.

هۆخی فریزی ناوی

۱- ۱۴ فریزی ناوی له هه ر ج جوژه به شی کۆمه له ی ناوی پیک
هاتبیت، دۆخی تاییه تی سینتاکسی خۆی دهبیت، که هه ر دۆخه ش نامرازی
تاییه تی و باری تاییه تی خۆی هه یه :-

هۆخی راسته وخۆ و هۆخی تیان

۱- ۱۵ فریزی ناوی به گشتی هیچ نیشانه یه کی دۆخی پتیه نالکیت
وهه روا هیچ جوژه نامرازیکیشی به پیش ناکه ویت، هه ر وه کو له م رستانه ی
له مه ویه ر به کار هاتوون، که هه موویان له دۆخی راسته وخۆ دان، دۆخی
ناراسته وخۆ زۆر به ده گمه ن به کار دیت، نهویش به رتیه ی نیشانه ی (-

ی) بۆرەسەنی نیترو (— ئ) بۆرەسەنی مۆ، که بەزۆری لەنیتو تیکستی
فۆلکلۆریدا پارێزراوه، هەروا لە هیندیك شێوه زاری کرمانجی ژووورو و
کرمانجی نێوه راستدا:

پاسەوانی بانگی کۆپی کرد.

گۆلبەهاری تێم پاما.

نامرازی (بە) یا (لەلایەن...ە) بەپیش بکەر دەکەویت و لە کاتی کدا
بەکار دیت، که کاری فریزی ناوی بریتی دەبێت لە کاریکی کارابزر:
نەم کارە بە شارا دەکریت.
نامەکه لەلایەن گەوهەرەوه نێردراوه.

دۆخی بکەری

١-١٦ لە دۆخی بکەریدا پروودانی پروودا بەتەواوی دەکەوێتە سەر
بکەر، بەواتا ئەوهی که بەکارەکه هەل دەستیت:—

شوان دوینی سەری لە نازادی برای دا.

(شوان)، که فریزی ناوی رستە پێشووه و سەرکارە لەدۆخی بکەری
دایە و خۆی بە وێستی خۆی کارەکهی نەنجام داوه، بۆیە جیاوازی هەیه
لەگەڵ بکەریک، که خۆی نەنجامی نەداوه:

مال (— که) پرووخوا.

مال بە وێستی خۆی نەپرووخواه، بەلام کردەوه کهی پێوه لکاوه، بۆیە
لێره دا دۆخی بکەری دروست ناکات، بەلام بە گۆپینیک لە داڕشتنی نەم
رستەیه دا دەتواند ریت دۆخی بکەری پێک بێت، ئەویش بە گۆپینی باری
ئەو کارە، که لەنیتو فریزی کاریدا بەکار هاتوو له تێنەپەرەوه بۆ تێپەر
دەبێت، که بە یارمەتی پاشگری (— اند) نەنجام دەدریت، هەروا لەم
بارە ژووورو دا (مال) نابێتە بکەری رستە، چونکه کاری پێ نەنجام
نادریت، بەلکو ئەو که سەوی کارەکه نەنجام دەدات، ئەو دەبێتە بکەرو ئەو
دۆخی بکەری دروست دەکات:—

سەرکهوت ماله کهی پرووخوا.

لەوانەیه خۆنەرەوه بەهۆی رستە (ماله که پرووخوا) وای بۆ بچیت،
هەر چ رستەیه کی فریزی کاری لەکاریکی تێنەپەر پێک هاتبوو، نەتوانیت

فریژه ناویکه‌ی له دۆخی بکه‌ری دا‌بیت، بە‌لکو‌نەم بارە هەر لە‌گە‌ڵ هیتندیک کاری تیتە‌پەر، ڕووده‌ دات، بە‌لام له‌ هە‌مان کاتدا له‌ زمانی کوردیدا کاری تیتە‌پەرێ واهە‌ن، که‌ ڕۆ‌لی فریژی کاری ده‌گێرن، فریژی ناویان له‌ دۆخی بکه‌ریدا ده‌بیت:

نازاد بوو. (بکهر)، لیره دا به زړی نهم جوړه رستانه یو وه لام دانه وی
پرسیاریک به کار دیت، یو وینه: کټی بوو له دره گی دا؟ نازاد بوو.
نازاد له دایک بوو. (سه رکار).

نازاد بوو. (تمو او کاری کاری فریزی کاری، که بکوره کی نادیاره و بو
- نهو- ده گورته وه).

دوځي بکهري له پسته دا لهو باره شدا دهییت، که کاری فریزی کاری
کاریکی تییه ر بیته:

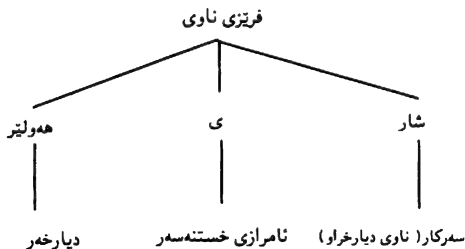
نازاد نامہ دی نووسی. (ہکھری لٹکسیکی).

دۆڭى خىستىنەلەر

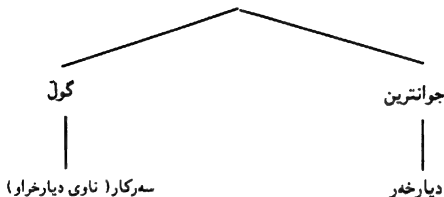
۱۷-۱ فریزی ناوی به یارمندی نامرازی خسته‌سەر (۹-۱) وه‌یا به‌دیی نامراز له دووخی خسته‌سەر دا ده‌بیت (۱۳-۱) که‌سەرکاره‌که‌ی هه‌رده‌م ده‌بیتته ناوی دیارخواو له‌نیو فریزی دیارخه‌ریدا:

شاری ههولتر میژوویه.

جوانترین گول هلهویری.

فریزی ناوی

دۆخی بانگکردن

۱- ۱۸ نهم دۆخه به یارمه‌تی نامرازی بانگکردن داده‌پژیریت، که ده‌که‌وخته کوتایی ووشه‌ی بانگ کراوه‌وه: (ه) بۆ په‌سه‌نی نیر و (ئ) بۆ په‌سه‌نی مئ، که به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی ناوی گشتین وه‌ک (کوپ، کچ، خوشک، برا، کاک، ژن، خال، مام):

کوپه بخوینه.

کچئ بخوینه.

ده‌تواندریت به ڕێگه‌ی ده‌نگه‌وه، به به‌رزکردن و درێژکردنی نهم دۆخه ده‌بریت، جا ووشه‌ی بانگکراو چ ناوی گشتی وه یا ناوی تایبه‌تی بیت:

کوپه (سیروان) بخوینه.

وا ڕێک ده‌که‌ویت، که هه‌ردوو ووشه‌ی گشتی و ناوه تایبه‌تیکه پێکرا بۆ بانگکردن به کاربێتن، نه‌وا لهم باره‌شدا نیشانه‌ی بانگکردن هه‌ر به کوتایی ناوه گشتیه‌که‌وه ده‌لکیت و هه‌رگیز ناچیتته سه‌ر ناوی تایبه‌تی:

کوپه سیروان بخوینه.

کچئ نه‌شمیل بخوینه.

هیندیک جار بۆ زیت‌تر بایه‌خ دان به‌و که‌سه‌ی، که بانگ ده‌کرت، ناوه بانگکراوه که دووپات ده‌کرت‌ه‌وه، که دیسانه‌وه هه‌ر به ڕێگه‌ی ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه ده‌بیت:

کوپه کوپه بخوتنه .

سیروان سیروان بخوتنه .

لهو باره‌دا، که ووشه‌ی بانگ‌کراو له یه‌ک که‌س زیت‌ر بوو، نه‌وا
نیشانه‌کانی بانگ‌کردن هر دیسانه‌وه به کوتایی ناوه گشتیکه‌وه ده‌لکتن،
به‌لام (– ین) ده‌که‌وتنه پیتیشیوه، که نیشان‌ه‌ی کوتیه، لهو باره‌دا کاری
ووشه‌ی کار له باری کوتا ده‌بیت:

کوپنه / کچینه بخوتن.

هرچه‌نده ته‌بایی له‌نیوان سه‌رکارو ووشه‌ی کاردا له پروی نیشانانی
مۆرفۆلۆژیوه هه‌یه:

به‌لام نه‌و که‌سه‌ی، که پۆلی سه‌رکاری بینیه‌وه نه‌و هیت‌ر به‌کرده‌وه‌که هه‌ل
نمستاره، به‌لکو وه‌کو له کاری ووشه‌ی کارپا دیاره قسه‌کار داوای پروودانی
کاریک لهو که‌سه ده‌کات که بانگی کردوه که‌واته نه‌وه‌ی که به‌کرده‌وه‌یه‌ک
هه‌ستابیت، که نه‌ویش بانگ کردن و داواکردنه نه‌وا نه‌و که‌سه‌یه، که‌داوا

کارتکه‌ی کردووه، که لم جوړه پستانه‌دا هیچ نیشانه‌یه‌کی رتزمانی نییه
بوژماره‌و په‌سني که‌سه قسه‌کاره‌که.

شوتنی سرکار و

پتوهندی به ووشی کاره‌وه

۱-۱۹ له زمانی کوردیدا سرکار هردهم به پیش ووشی کار ده‌که‌ویت،
جا چ ووشی کاره‌که له کار پتکه‌هاتیت، یان له کومه‌له‌ی ناو:
سهریست هات.

سهریست براته.

له رسته‌ی دووه‌مدا (سهریست براته) سرکارو ووشی کار ده‌توان
شوتنی خوځان بگوږن، که‌به گوتړنی واتای رسته‌که‌ش تا راده‌یه‌ک
ده‌گوږیت، بو وینه که‌ده‌لټین (سهریست براته) دوو واتا ده‌به‌خشیت
(۱) خزمایه‌تی (۲) له‌وانه‌یه برای دیشی ه‌بیت، چونکه به‌ناویتی گشتی
ه‌والی تاییه‌تی راگه‌یاندووه، بویه دارشتی رسته‌که رټ له‌وه ناگرت، که
برای دی ه‌بیت، به‌لام له‌و باره‌دا، که‌سرکارو ووشی کار شوتنی خوځان
نالوگوږ ده‌کن (برات سهریسته) له پال نه‌وی ه‌روه‌کو رسته‌ی پیشو
خزمایه‌تی ده‌گه‌ینیت، نه‌وا له‌بر نه‌وی ووشی کار ناویتی تاییه‌تیه،
پیناسه‌یه‌کی وا به سرکار ده‌به‌خشیت، که برایه‌کی دی نه‌بیت، له‌گه‌ل
نه‌وه‌شدا نم رسته‌یه‌ی ژووروو جگه له‌م واتایانه‌ی پیشو واتایه‌کی دیش
ده‌گه‌ینیت، که جیاوازیکی ته‌واوی له‌گه‌ل رسته‌ی په‌که‌مدا ه‌یه. که
نه‌ویش واتای نه‌ویه (برات نازاده).

هیندیک جار به مه‌به‌ستی زتر بایه‌خدان به سرکار، له رسته‌دا
دووبات ده‌کرته‌وه:

سهریست سهریستی چی پالنه‌وانی میدان.

سرکار و ووشی کار ده‌توان له رسته‌دا له پرووی ووشو له پرووی
ماناوه په‌ک بن:
تو توت.

نم رسته‌یه‌ی ژووروو واتای نه‌وه ده‌گه‌ینیت، که‌تو له هیچ بارتکه‌وه
نه‌گوږاویت وه‌روه‌کو خوت ماویت و ده‌تواندریت (تو) دووباره بگریته‌وه،

به مه به سستی زیتتر بایه خ دان به سهرکار:

تۆ تۆ پالەوانی مه دیدانیت.

نیشانه‌ی (نه) ی ناکردن، که ده که ویتته پیتش (تۆ) واتای گۆزانی باری
سهرکار ده به خشیت و نه وهی شایه نی باسه (نه) بۆی ههیه به شداری له
دارشتنی رسته‌ی لیکدراو بکات:
نه تۆ تۆیت، نه منیش منم.

زۆر به ده گمهن ووشه‌ی کار به پیتش سهرکار ده که ویت، نه ویش له
هیندیک باری تایبه تیدا، به مه به سستی گه یاندنی هیندیک واتای
دیاریکراوی وهک شانازی کردن، گه شیینی کردن و رهشیینی کردن:
کوردم من.

به خته وهرم من.

بن به ختم من.

فراوانگری فریزی ناوی

۱- ۲۰ فریزی ناوی له چاو فریزی کاریدا له بوازی فراوانگر دینیدا
له لایهن به شه کانی دی رسته وه که متر فراوان ده کرت.

۱- ۲۱ فریزی ناوی بۆی ههیه نهک ههر له بکه ریکی لیکسیکی زیتتر،
به لکو له بکه ریکی لیکسیکی ژماره به دهر پتکهاتبیت، که له نیو خۆبانا
به یارمه تی نامرازی به ستنه وهی (و) لیک ده درتین (۱-۷)، به لام به
ده گمهن له کهه کردن و له نووسیندا بهم راده فراوانییه‌ی به کار دین وهک:
نه شمیل و نازاد و شیرکو و ههلق و زانا و بههار و شادان و...
نامه یه کیان بۆ نووسه ره که نووسی.

ده تواندرت نه فریزه ناوییه‌ی ژووروو، که له کۆمه لیک بکه
پتکهاتوه، هیتژ فراوانتری بکهین، به خسته سهری دیارخه ریک بۆ ههر
یه کتیک له بکه رهکان، که به یارمه تی نامرازی خسته سهر (۱-۹) پتیک
دیت:

نه شمیلی پارێزه‌رو نازادی پزیشک و شیرکوێ خوشکه زام و ههلقی
دراوست و زانی ژیر و بههاری رۆژنامه نووس و شادانی لیپرسراو و ...
نامه یه کیان بۆ نووسه ره که نووسی.

نهم رسته‌ی ژووروو بۆی هه‌یه فراوانتر بکرت به پتگی خسته
پالتی دیارخه‌ری دی بۆ سه‌ر دیارخه‌ره‌کانی پتیش خویان، که به یارمه‌تی
نامرازی خسته‌سه‌ر پتیکدین:

نه‌شمیلی پارتزه‌ری دادگه و نازادی پرتشکی نوژداری و شیرکۆی
خوشکه‌زای من و هه‌لۆی دراوستی نیه و زانای ژیری فه‌رمانبه‌رو به‌هاری
پۆژنامه‌نووسی ده‌ستگه و شادانی لیتپرسرای گه‌ره‌ک و ... نامه‌یه‌کیان بۆ
نووسه‌ره‌که نووسی.

هه‌ر بکه‌ری رسته‌ی ژووروو بۆی هه‌یه زنجیره‌یه‌ک دیارخه‌ری له‌گه‌لدا
بیت:

نه‌شمیلی پارتزه‌ری دادگه‌ی شاری سه‌یمانی و نازادی پرتشکی نوژداری
نه‌خۆشخانه‌ی سه‌فین و شیرکۆی خوشکه‌زای منی مامۆستا و هه‌لۆی
دراوستی نیه‌ی به‌پتۆ زانای ژیری فه‌رمانبه‌ری شاره‌وانی و به‌هاری
پۆژنامه‌نووسی ده‌ستگه‌ی خه‌بات و شادانی لیتپرسرای گه‌ره‌کی زانیاری و
... نامه‌یه‌کیان بۆ نووسه‌ره‌که نووسی.

۲۲-۱ سه‌رکاری فریزی ناویش بۆی هه‌یه له‌ ژماره‌یه‌ک زۆتر بیت و
ئه‌ویش به یارمه‌تی نامرازی به‌سته‌وه‌ی (و) له‌نیۆ خۆیدا لێک ده‌دریت،
به‌لام له‌ پله‌ی فراوانیدا ناگاته‌ پاده‌ی فراوانکردنی بکه‌ر:
ده‌رگه‌ و په‌نجه‌ره‌و دیوارو میتزوکۆرسی و ... بۆیه‌ کران.

هه‌ر سه‌رکاریکی رسته‌ی پتیشو بۆی هه‌یه دیار خه‌رتکیشی له‌گه‌ل
بیت، که به یارمه‌تی نامرازی خسته‌سه‌ر داده‌پتیریت:

ده‌رگه‌ی ده‌روه و په‌نجه‌ره‌ی سه‌روه‌و دیواری ناوه‌و و میتزی نووسین
و کۆرسی دار و ... بۆیه‌ کران.

نهم فرتزه‌ ناوییه‌ی ژووروو به هه‌مان پتگی (۲۱-۱) فراوانتر ده‌کرتیت:
ده‌رگه‌ی ده‌روه‌ی مال و په‌نجه‌ره‌ی سه‌روه‌ی ژووروو و دیواری ناوه‌و
خانوو و میتزی نووسینی خړو کۆرسی داری گۆتۆ و ... بۆیه‌ کران.

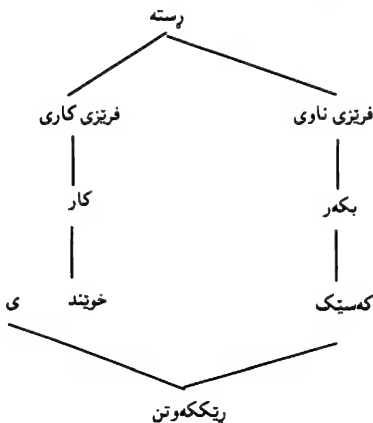
رسته‌ی ژووروو جیاوازی له‌گه‌ل (۲۱-۱) له‌وه‌ دایه، که له‌پال نهم
دیارخه‌رانه‌ش دیارخه‌ری دیش ده‌توانیت به پتیش سه‌رکار بکه‌ویت، به‌لام
له‌به‌ر نه‌وه‌ی سه‌رکاری رسته‌کانی (۲۱-۱) بکه‌ری لیتکسیکی رسته‌ن و

له ناوی تایبه تی پتیکهاتوون، دیارخهر له پیش خویان وه رناگرن:
 دوو دهرگهی دهرهوهی مال و چوار په نجه ره ی سهرهوهی ژوورو و هه موو
 دیواری دهرهوهی خانوو و یهک میتزی نووسینی خرو شهش کورسی داری
 گوئزو ... بویه کران.

۱-۲۳ نه گهرچی دیارخهر پتیهندی راسته وخوی به کومه لهی ناوهوه
 ههیه، به لام نهو دیارخهرانهی، که له ژماره و جیناوی چهندی و جیناوی
 دیار پتیکهاتوون رۆلتیکی دیاریکراویان له رتیک کهوتنی نیوان فریزی
 ناوی فریزی کاریدا ههیه، به تایبهت لهو بارانه دا، که به پیش سهرکاری
 رسته کهوتوون:

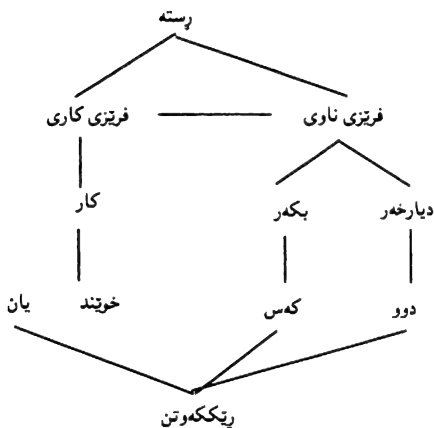
که سیک هات.

که سیک خوتندی.

دوو کهس هاتن. چەند کهس هاتن؟
 دوو کهس خوتندیان. چەند کهس خوتندیان؟
 هەموو کهس هاتن.
 هەموو قوتابی خوتندیان.

ئەگەر هەمان ئەو ژمارەو جیناوانە ی رسته کانی پێشوو گوتزانەو هەو
 خزانە دوا ی بکەرەو هەو جیاوازیان لەگەڵ یە کدا لەم پنتانە ی ژێروودا دەبێت:
 (١) بکەری لیکسیکی بە یارمەتی نامرازی' خستە سەر دیارخەری
 لە دوا ی خۆی وەر دەگرت.
 (٢) ئەو ژمارە و جیناوانە هیچ پۆلیکیان لە سەر رێککهوتنی بکەر
 لە گەڵ کاردا نابێت.
 (٣) ژمارەکان و جیناوی چەندی مۆرفیمی بەندی (ـە مـ وـ هـ مین) بە

کوټاییا نه وه ده لکتن.

کهسی دووهم هات. کهسی دووهم خوټندی؟

کهسی هممو مان هات. کهسی هممو مان خوټندی.

کهسی چندهم هات؟ کهسی چندهم خوټندی؟

نوهی شایه نی باسه هه مان نهم ژمارانهی ژووروو هه روا جیناوه کانیش، که موټر فیمی بهندی (هه م وهه مین) یان یتوه لکاوه، بوټان هه یه بکه ونه پتیش ناوی دیار خراو (بکه را)، بهلام لهم جوټره دارشتنه یاندا هیچ کاریگه رتکیان به سه رتکه وتنی نیتوان بکه ری نیتو فریزی ناوی و کاری نیتو فریزی کاریدا ناییت.

دووهم // دووهمین کهس هات.

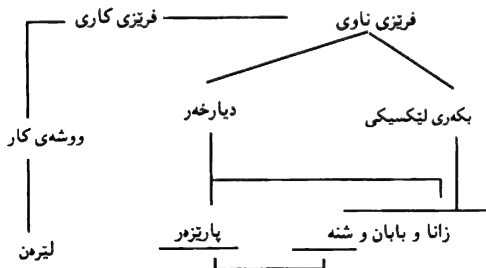
دووهم // دووهمین کهس خوټندی.

چندهم // چندهمین کهس هات؟

چندهم // چندهمین کهس خوټندی؟

۱- ۲۴ نهو دیار خه ری، که ده که و یتسه دواي بکه رتک، که له چهند ناویکی کهسی پتیکه اتوه به یارمه تی نامرازی به ستنه وهی (و) لیکدراون، بوټی هه یه بوټی هه موو بکه ره کان بکه رتسه وه، وه یا هه ر ته نی بوټی بکه ری هه ره دواي (۲- ۲۹):

زانا و بابان و شنه ی پارټزه ر لیتره ن.

به دیار نه که وتنی سهرکار

۱-۲۵ به دیار نه که وتنی سهرکار یانی هه بوونی ووشه ی کار تهنی له پسته دا له زمانی کوردیدا کاریکی ناساییه، هه تا نه گهر پسته هه له ووشه ی کار پیتک هات بیت، نه وا جیناوی که سی لکاو، که به کوتایی کاری به شی کاره وه ده لکیت و کوتایی که سیش که به کوتایی نه و کومه له ناوه وه ده لکیت، که پۆلی ووشه ی کاری گتراه و کهس و ژماره ی سهرکار ده ست نیشان ده کات:

(ا)	(ب)	(پ)	(ت)
من دیم	دیم	من هاتم	هاتم
تۆ دیت	دیت	تۆ هاتیت	هاتیت
ژاله دیت	دیت	ژاله هات	هات
من و تۆ دین	دین	من و تۆ هاتین	هاتین
تۆ زانا دین	دین	تۆ زانا هاتن	هاتن
نه و تارا دین	دین	نه و تارا هاتن	هاتن

نه و پستانه ی، که بهر کومه له ی (ا) و (پ) که وتون، له سهرکارو ووشه ی کار پیتکهاتون، به لام نه و پستانه ی کومه له ی (ب) و (ت) سهرکاریان تیدا به کار نه هاتوه وه به لام به یارمه تی جیناوی که سی لکاوی (ـم، ـت، ـیت، ـین، ـن، ـن)، که به کوتایی کاری پانه بوردووی تینه په ره وه ده نووسیتن و (ـم، ـیت، ـین، ـن، ـن)، که تهنی به کوتایی کاری پابوردووی تینه په ره وه ده لکیتن، کهس و ژماره ی بکه ده زاندریت. له و کاتانه دا، که کاری ووشه ی کار بریتی ده بیت له کاریکی تیپه ر، نه گهر له کاتی پانه بوردو بو نه وا جیناوی که سی لکاوی (ـم، ـیت، ـیت، ـین، ـن، ـن) به کوتایی کاره وه ده لکیتن، هه تا له و بارانه شدا، که سهرکارو بهرکاریش له پسته دا بن، هه ره کو کاری پانه بوردو و پابوردووی تینه په ر:

من نامه ده نووسم. من ده نووسم. ده نووسم.
تۆ نامه ده نووسیت. تۆ ده نووسیت. ده نووسیت.
نه و نامه ده نووسیت. نه و ده نووسیت. ده نووسیت.
ئیمه نامه ده نووسین. ئیمه ده نووسین. ده نووسین.
ئیه و نامه ده نووسن. ئیه و ده نووسن. ده نووسن.
نه وان نامه ده نووسن. نه وان ده نووسن. ده نووسن.

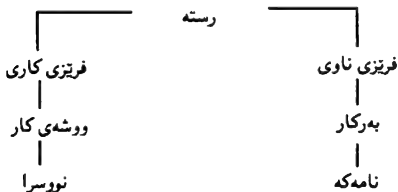
۱-۲۶ نه‌گهر ووشه‌ی کار کارتیکی رابوردوی تپه‌ر بوو، له کاتی هه‌بوون وه‌یا نه‌بوونی سه‌رکار له رسته‌دا جیناوی که‌سی لکاوی (سم، ست، ی، مان، تان، یان) به‌کوتایی کاره‌که‌وه ده‌لکتن هه‌ر وه‌کو کاری رانه‌بوردوی تینه‌په‌رو تپه‌ر:

من نووسیم. نووسیم.
تۆ نووسیت. نووسیت.
نه‌و نووسی. نووسی.
نیمه‌ نووسیمان. نووسیمان.
نیه‌و نووسیتان. نووسیتان.
نه‌وان نووسییان. نووسییان.

۱-۲۷ له‌و باره‌دا که ته‌واوکاریک له‌ فریزی کاریدا به‌کاردیت و که به‌ به‌رکاری رسته‌که ده‌ژمیردریت، نه‌وا به‌ به‌کارهاتنی سه‌رکارو به‌ به‌کار نه‌هاتنی جیناوه لکاوه‌کانی (۱-۲۲) به‌ به‌رکاره‌وه ده‌لکتن و له‌کاتی به‌کار نه‌هاتنیدا هه‌مان جیناوه لکاوه‌کان به‌کوتایی کاره‌که‌وه ده‌نووسین و که‌س و ژماره‌ی بکه‌ر له‌ رسته‌دا ده‌نوین:

من نامهم نووسی. نامهم نووسی. نووسیم.
تۆ نامه‌ت نووسی. نامه‌ت نووسی. نووسیت.
نه‌و نامه‌ی نووسی. نامه‌ی نووسی. نووسی.
نیمه‌ نامه‌مان نووسی. نامه‌مان نووسی. نووسیمان.
نیه‌و نامه‌تان نووسی. نامه‌تان نووسی. نووسیتان.
نه‌وان نامه‌یان نووسی. نامه‌یان نووسی. نووسییان.

۱-۲۸ هه‌روا له‌و باره‌دا، که ووشه‌ی کار بریتی ده‌بیت له‌کاری کارا بزر دیسانه‌وه بکه‌ر به‌دیار ناکه‌ویت، به‌رکاری رسته‌که له‌ پرووی شوینه‌وه‌و نه‌ک له‌پرووی نه‌رکه‌وه شوتنی سه‌رکار ده‌گرت:

نامه که ده نووسریت. ده نووسریت.

نامه که نووسرا. نووسرا.

۱- ۲۹ سه رکاری رسته له و بارهشدا بۆی ههیه له رسته دا به کار نهیته، که ووشه ی کاری رسته بریتی ده بیته له کۆمهله ی ناووله م جوړه رستانه دا کوتایی که سی (م- یت- ه- ین- ن- ن) که س و ژماره ی سه رکار پیشان ده ده ن:

من قوتایم. قوتایم.

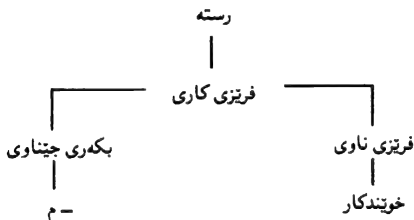
تۆ قوتاییته. قوتاییته.

نه و قوتایه. قوتایه.

نیمه قوتایین. قوتایین.

نیه و قوتایین. قوتایین.

نه وان قوتایین. قوتایین.

۱- ۳۰ نه و رستانه ی، که ده لویت سه رکاریان تیدا به کار نهیته، له پرووی واتاو دارشته نه و دابهش ده کرتنه سه ر نه م جوړانه ی ژیروو:

(۱) نه و رستانه ی، که باری مروژ ده رده پرن، وه ک:

چاکم. من چاکم.

ماندووم. من ماندووم.

ژیره. نه و ژیره.

(۲) نه و رستانه ی، که باری ژینگه و ده ورو به ر پیشان ده ده ن، وه ک:

- سارده. ناوو ههوا سارده.
 رووناكه. ژووورهكه رووناكه.
 (٣) نهو رستانه‌ی، كه توانای روودانی شتیک دهرده‌پرن وهك:
 ده‌بیت. كارهكه ده‌بیت.
 ده‌شیت. كارهكه ده‌شیت.
 (٤) نهو رستانه‌ی ناتوانایی روودانی شتیک دهرده‌پرن، وهك:
 نابیت. كارهكه نابیت.
 (٥) نهو رستانه‌ی واتای داواکردن و فرمان کردن ده‌به‌خشن. وهك:
 بخوینه. تو بخوینه.
 برۆن. ئیوه برۆن.
 (٦) نهو رستانه‌ی له‌شێوه‌ی پرسیار کردن، وهك:
 كه‌ی بگه‌رێینه ماله‌وه؟ كه‌ی ئیمه بگه‌رێینه‌وه ماله‌وه؟
 ده‌چنه كوئ؟ ئیوه ده‌چنه كوئ؟
 ئیوه بو‌كوئ ده‌چن؟

فریزی کاری

٢-١ کار به هه‌موو ده‌مکاته‌کانی به بنچینه‌ی فریزی کاری نیتو رسته ده‌ژمێردریت.

کار به تهن‌ی بۆی هه‌یه رسته دا‌پێژیت و واتایه‌کی ته‌واو بیه‌خشیت و به یارمه‌تی نه‌و بکه‌ره لکاوه‌ی، كه به كۆتاییه‌وه لکاوه، كه‌س و ژماره‌ی بکه‌ره ده‌ناسریت، بۆ وینه: (ده‌نووسم) رسته‌یه‌کی ساده‌یه و له (نووس - ره‌گی کاری تێپه‌ر) و (ـ م) جیناوی لکاوی كه‌سی یه‌كه‌می تاک) { دا‌پێژاوه، لی‌ره دا‌کاری (نووسی) هه‌ر تهن‌ی یه‌ك واتا ده‌به‌خشیت، به‌لام نه‌و بابه‌ته‌ی، كه ده‌نووسریت، له‌وانه‌یه (نامه، ووتار، لی‌كۆلینه‌وه، هۆنراوه، وانه، ...) بیت، هه‌روا نه‌و كه‌ره‌سته‌یه‌ی، كه پیتی ده‌نووسریت (خامه، پاندان، كۆمپیوتەر و...) بیت، وه نه‌بیت هه‌موو کاریك له‌زمانی كوردیدا هه‌ر تهن‌ی یه‌ك واتا بیه‌خشیت، به‌لكو‌کار هه‌یه له‌یه‌ك واتا زی‌تر ده‌به‌خشیت، بۆ وینه (هه‌لی ده‌گه‌رێتم) له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی واتای ئهم دیو نه‌و دیو کردن ده‌به‌خشیت، بۆی هه‌یه واتای دیش بدات به ده‌سته‌وه، هه‌ر وه‌ك

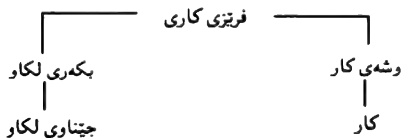
که سټیک له دژي که سټيکي دی وه یا له دژي بیرتیک یاخی بکه م، هه مان بار له گه ل کار ی نټو رسته ی (ده نوتنم) به رچا و ده که ویت له گه ل نه وه ی واتای نواندن ی مندال ی که سټیک ده گه یه نیت، له هه مان کاتدا واتای پتشان دان ی کرده وه یه ک و نواندن ی هه لو ت سټيکیش ده به خشیت (۳).

۲-۲ کار گرنگ ترین به شی ناخاوتنه، چونکه له گه ل نه وه ی پروودا و ده رده بریت، هاو به شټيکي گرنگی نه و نه رکه ده کات، که پټی سپټر راوه و باسی نه و پرووداوه ده کات، که بکه ر نه نجامی ده دات، یا نه نجامی داوه، هه روا فەرمانټیک، داوا کار یی هک وه یا سه رسورمانټیک پتشان ده دات.

۲-۳ له بهر نه وه ی هه بوونی کار له رسته دا بو پالپشت گرتنی سه رکاره. بو یه سه رکار له و بارانه دا ده بیته پالدرای نه و کاره ی، که رډلی ووشه ی کاری گټپراوه، نه وه ی شایه نی باسه نه و فریزه ناوییه ی، که رډلی سه رکار ده گټریت، بو ی هه یه رډلی پالپشتی یانی ووشه ی کاری رسته ش بگټریت (۱-۱).

۲-۴ هه ر کارټيکي فریزی کاری له کاتی فراوان کردنیدا به لایه نی که مه وه بکه رټيکي ده بیت، به لام نه و بکه ره هه رگیز ناچټسته نټو بازنه ی فریزی کارټوه.

۲-۵ نه و کاره ی، که رډلی ووشه ی کار له رسته دا ده گټریت، هه تا نه گه ر بکه ره که ی لټکسیکیکی نه بیت، نه و ا خوی بکه رټيکي لکاوی پټوه لکاوه، که که س و ژماره ی بکه ر ده ستنیشان ده کات:

۲-۶ کار بو ی هه یه نه م به شانیه ی رسته ی له گه لدا بیت: بکه ری جټناوی، که به یارمه تی جټناوی لکاو داده رټریت. بکه ری لټکسیکی، که به یارمه تی کو مه له ی ناوی (ناو، جټناو،

ناوه‌لناو) پیتکهاتوده.

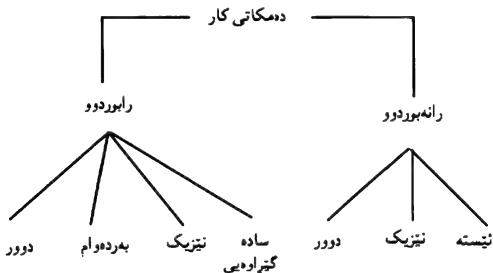
به‌رکاری راسته و خو و به‌رکاری تیان.

ناوه‌لووشه‌ی کار (چۆنیه‌تی، شوین، کات، هو).

که‌واته له پتگه‌ی تایبه‌تیتی کاری نیو فریزی کاریدا له رسته‌دا لک و پۆیتیکی زۆر ده‌بیته‌وه و هه‌ر به‌هۆی نه‌وه‌وه ده‌تواندریت به‌ش‌ه‌کانی دی رسته بزانددریت، بۆیه کار بۆی هه‌یه به بنج و به‌هوانی رسته بژمێرددریت، هه‌روه‌کو ده‌بینین سه‌رکاری نیو فریزی ناویش هه‌ر به هۆی کاره‌وه ده‌زاندریت و ده‌گۆرددریت.

فریزی کاری و ده‌مکاته‌گانی کار

۷-۲ کار چهند جۆره کاتیک پیتشان ده‌دات، وه‌ک: رانه‌بوردوو، که مه‌به‌ستی له‌کاتی ناخافته، یا ده‌می دادیت، رابوردوو، که کاتی بۆ پیش ناخاوتن ده‌گه‌ریته‌وه، کاری فه‌رمانکردن رووداوه‌که‌ی بۆ کاتیک تایبه‌تی، ناگه‌ریته‌وه، به‌لکو واتای کاره‌که وا ده‌گه‌یه‌نیت، که له داهاتوو‌دا رووبدات:

۸-۲ ده‌مکاتی کاری رانه‌بوردوو له‌رووی واتای کاره‌وه زۆر فراوانه، چونکه بۆی هه‌یه واتای روودانی کار له‌کاتی نێسته، یانی له‌کاتی ناخاوتن، یا نێزیک وه یا دوور به‌خشیته، بۆ وینه له رسته‌ی (شارا

ده پروات) دا هر سټ و اتای کات ده توانیت خوی تیتدا بنوتیت : نیسته،
نیزیک و دوور، بهلام نه گهر ووشه یه کی دی له نیو رسته که دا په دابوو بز
نه وی کاتی پروودانه که به شتویه کی پروونترو ناشکرا تر پیشان بدات، نه و
هر سټ کاته که بهم شتویه یی لاپه ری داهاتوو له هه مان رسته دا خو بان
ده نویتن:

شارا نیسته ده پروات. (کاتی ناخواتن).

شارا به یانی ده پروات. (کاتی داهاتووی نیزیک).

شارا سالتیکی دی ده پروات. (کاتی داهاتووی دوور).

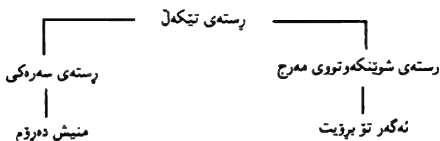
۲-۹ له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا مؤرفیتیکی بهندی تاییت
هه یه، که نه م نه رکه پیزمانیسه و اتای پروودانی کار له داهاتوودا
ده به خشیت و نه م مؤرفیتمه بنده، به پیش ره گی کار ده که ویت:
نزد دی گوهن خوه دمه ته پاشی بهینه کی.

۲-۱۰ له کاتی به کار هیتانی کاری رانه بوردوو له رسته ی تیکه لی
مه رجدا (۲-۱۴) نه وه پروودانی کاره که پتیه سته به پروودانی کاری نیو
رسته ی شوتن که وتوو مه رجدا، که واته پروودانی کاره رانه بوردوو که له
رووی پروودان و له رووی کاتدا به کاری رسته ی مه رجدا بنده، بویه ده بینین
نه م جوړه کاره رانه بوردوو ی، که له فریزی کاری رسته ی سه ره کی تیتو
رسته ی تیکه لدا خوی ده نویتیت کاتی پروودانی پرووداوه که ی به وه لامي
پروودانی کاری رسته ی مه رجدا پتیه سته، بویه نازاند ریت کاتی پروودانه که ی
نیسته، داهاتووی نیزیک، یا له داهاتووی دووردا ده بیت:

نه گهر تو برویت، منیش ده روم.

کاتی پروودانی ریشتنی من به کاتی پروودانی ریشتنی تووه بنده،
نه گهر چی کاری (ده روم) به شداری دارشتنی رسته ی سه ره کی رسته ی
تیکه لی مه رجی کردووو رسته یه کی هه والگه یه نه ری ساز کردووو، بهلام له
رووی گه یاندنی هه والی کاتی پروودانی پرووداوا کم و کورتی هه یه، که
نه ویش بو کاتی پروودانی کاری رسته ی شوتنکه وتووو مه رج ده گه پتیه وه.

۲-۱۱ نه و کاره رانه بوردوو ی، که به یارمه تی نیشانه ی (نا) ی
ناکردندا ناکراوه، پرووداوه که تیییدا هیژ رووی نه داوه، بهلام له هه مان کاتدا

ده‌توانیت واتای کاتی نه‌وه بیه‌خشیت، که له‌کاتی نیسته داهاتوی نیتزیک وه یا له داهاتویه‌کی دووردا کاره‌که پروو ده‌دات و هه‌روا وه‌ک ده‌بینین له هه‌مان کاتدا به‌وی هه‌یه هیچ کاتیکیش نه‌به‌خشیت:

نه‌ناهیتا ناخوینیت.

کاری نا‌کراوی نیو فریزی کاری به‌وی واتای پروونه‌دانی پرووداو بگه‌یه‌نیت:

دلی ناهه‌ت له‌گه‌ل تیپه‌ر بوونی کاتدا ناگۆپیت.

۲-۱۲ کاری رانه‌بوردوو له نیو فریزی کاریدا نه‌م کات و مه‌به‌ستانه‌ی ژێروو ده‌به‌خشیت:

۱) پروودانی پرووداو له کاتی ناخاوتندا، که زۆر به‌کاردیت و باوه.

هاژه‌چاوه‌پتی ده‌ستگیرانی ده‌کات.

۲) پروودانی پرووداو له داهاتوودا چ نیتزیک بیت و چ دوور:

به‌جیتی ده‌هیلیم و ده‌به‌که‌سیکی نامۆ بو‌نه‌و.

۳) خوو په‌وشتیک، که په‌کیک له‌گه‌لیدا رهاه‌تیت:

ژوان هه‌موو به‌یانیه‌ک وه‌رزش ده‌کات.

جریوه‌زوو ده‌نویت.

۴) ده‌رپینی فاکتی پرووداوانی سرووشت:

هه‌ور له‌هه‌لم په‌یدا ده‌بیت.

به‌هاران له‌کوورستاندا باران زۆر ده‌باریت.

۵) پرووداوێک ده‌رده‌پیت، که له‌هه‌موو کاتیکدا پرووده‌دات، به‌واتا

پتوه‌ندی به‌کاتیکێ دیا‌ری‌کراودا نییه:

ماسی له‌نیو‌ئاو ده‌ژیه‌ت.

۱۳-۲ کاری رابوردوو به هه‌موو بواره جۆراو جۆره‌کانی کاتیوهی بۆی هه‌یه له پسته‌دا پۆلی فریزی کاری بگێژیت، بۆ وینه، که ده‌لێن (من وانهم خویند) کاری (خویند) که کاریکی رابوردووی ساده‌یه، له پووی ده‌رپینی پوودانی هه‌مان کاردا له ده‌مکاتی رابوردووی نێزیکدا جیاوازی هه‌یهو کاری رابوردووی نێزیک نیشانه‌ی تایبه‌تی پێزمانی خۆشی هه‌یه، که به‌ کۆتایی په‌گی کاری رابوردوووه ده‌لکیت (من وانهم خویندوووه) که لهم جۆره دارشته‌ی کاری رابوردوودا وا تێده‌گه‌ین، که‌وا پوودانی کاره‌که به‌ر له‌ کاتی کسه‌کردندا به‌ ماوه‌یه‌کی زۆر که‌م پووداوه نه‌و فریزه‌ کارییه‌ی، که کاره‌که‌ی بریتییه له کاریکی رابوردووی به‌رده‌وام واتای پوودانی پووداوه له رابوردوودا تا کاتی نیسته به‌ بێ پچران ده‌گه‌یه‌نیت (من وانهم ده‌خویند) که به‌ یارمه‌تی نیشانه‌ی پێزمانی (ده‌ -) داده‌پێژیت و به‌پیش په‌گی کاری رابوردوو ده‌که‌ویت و له‌و بارانه‌شدا نه‌گه‌ر به‌رکار له پسته‌دا نه‌بوو، نه‌وا جێناوی لکاوی که‌سی ده‌که‌ویت نه‌توان نیشانه‌که‌و په‌گی کاری رابوردوو، (من ده‌م خویند) کاتی پوودانی کاری رابوردووی دوور له‌و کاته به‌سه‌ر چووانه‌ دوورتره. که له‌مه‌وه‌ به‌ر باسم کرد.

کاری رابوردووی دوور به‌ هاوبه‌شی کردنی کاری (بوو) داده‌پێژیت، که ده‌چیته‌ سه‌ر په‌گی کاری رابوردووی ساده (من وانهم خویندبوو).

۱۴-۲ له پسته‌ی تیکه‌لی مه‌رجدا (۲-۱۰) که کاری رابوردوو هاوبه‌شی دارشته‌ی پسته‌ی شوین که‌وتووی مه‌رج ده‌کات له‌گه‌ل نه‌وه‌ی کاره رابوردووکه واتای کاتی پوودان له رابوردوودا نابه‌خشیت، هه‌روا پوودانی پووداوه‌که له کاتیکی دیاریکراویشدا ناگه‌یه‌نیت، نه‌گه‌رچی دارشته‌ی کاره‌که وه‌ک دارشته‌ی رابوردوو، به‌لام بۆی هه‌یه هه‌ر سێ کاتی پوودان (داها‌توو، رانه‌بو‌دوو و رابوردوو) بگه‌یه‌نیت.

نه‌گه‌ر پۆشت، له‌گه‌لی ده‌پۆم.

له‌م پسته‌یه‌ی ژوورودا کسه‌کار مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه بلێت: نه‌گه‌ر به‌روات، له‌گه‌لی ده‌پۆم.

۱۵-۲ له به‌ر رۆشنایی نه‌و بواره‌یه‌ی کاتی کاری رابوردوودا، کاری رابوردوو له فریزی کاریدا به‌م جۆرانه‌ی ژێروو به‌کاردێن:

رسته‌ی تیتکه‌ل

رسته‌ی سه‌ره‌کی

له‌گه‌لی ده‌پۆم

رسته‌ی شوتنکه‌وتووی مهرج

نه‌گهر پۆشت

١) پوودانی پووداو له‌کاتیکێ نه‌پسۆلوتدا، که له‌کاتی کسه‌کردندا پووده‌دات و له‌گه‌ل ته‌واوکردنی کسه‌دا ته‌واو ده‌بیت:

تادوخپیا له‌ ژووری تو‌خه‌وت.

من سو‌تندم دایت.

به‌ خودتی مه‌زنم سپاردیت.

ده‌وله‌تانی مه‌زن نه‌و پیراره‌یان دا.

نه‌وان نامه‌یان بو‌ تو‌ نارد.

٢) پوودانی پووداو له‌ کاتیکێ رابوردووی نێزیک کاتی پانه‌بوردو

ده‌به‌خشیت:

نهم پووداوانه‌ بی هیوایان کردووه.

تادوخپیاو نه‌ناهیتا دوا که‌وتن.

٣) پوودانی کار له‌ کاتی رابوردوودا و به‌رده‌وام بوونی پووداوه‌که‌ تا

کاتی کسه‌کردن:

شاوشکا گولی ده‌کری.

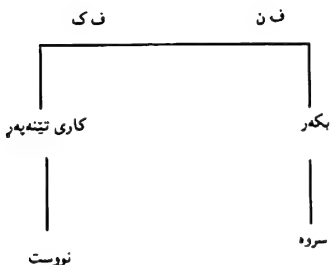
نه‌ناهیتا نامه‌کانی بو‌ ده‌گه‌رانده‌وه.

٤) پوودانی پووداو له‌ رابوردوویه‌کی دووردا:

قوتابییه‌که‌ دوا که‌وتبوو، بو‌یه‌ به‌ په‌له‌ بوو.

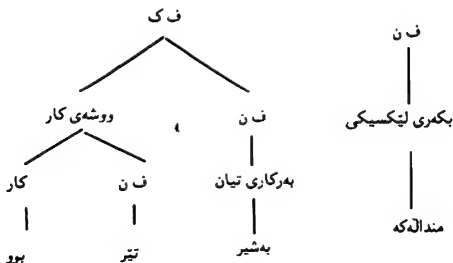
کاری تینه‌پەر له فریزی کاریدا

١٦-٢ نهو کاره‌ی له‌پسته‌دا دۆخی به‌رکاری دروست ناکات و کاربگه‌رتکه‌ی هه‌ر له‌سه‌ر بکه‌ر ده‌بیت، به‌کاری تینه‌پەر داده‌ند‌ریت:

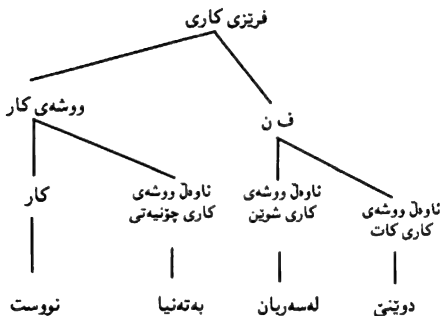
١٧-٢ له‌گه‌ل نه‌وه‌ی نه‌و پسته‌یه‌ی، که فریزی کاری بریتی ده‌بیت له‌کاری تینه‌پەر به‌رکاری راسته‌و خۆی له‌گه‌ل‌دا نایه‌ت، به‌لام بۆی هه‌یه به‌رکاری تیانی له‌گه‌ل‌دا بیت:

منداله‌که به‌شیر تیر بوو.

۱۸-۲ نهو فریزه کارییهی، که له کاریکی تینه په پیکهاتوه، کاره که ی بوی ههیه کات و شوتین چۆنیه تی روودانی کاره که ی پیشان پدات:

دوینتی شو سروه له سهریان به ته نیا نووست.
سروه دوینتی شو به ته نیا له سهریان نووست.

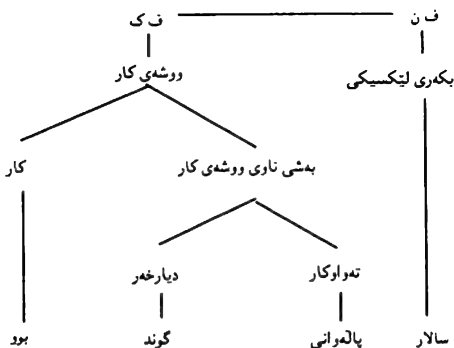

۱۹-۲ کاری تینه په به هاوکاری ته واوکاریک، که بریتی ده بیت له کۆمهله ی ناو ده توانن تیکرا پۆلی فریزی کاری بگنن، لهو کارانه، که پۆلینکی چالاکی ههیه له م بواره دا کاری (بوو)، که له چاو کارانی هه بوندا زۆتر به کاردیت، نه مه شیان بۆ واتای هه بونی گشتی کاری (بوو) ده گه پتسه وه، هه روا توانای ته واوی گه ردانکردنی له کاتی رابوردوو و رانه بوردو دا ههیه:

سالار پاله وان بوو.

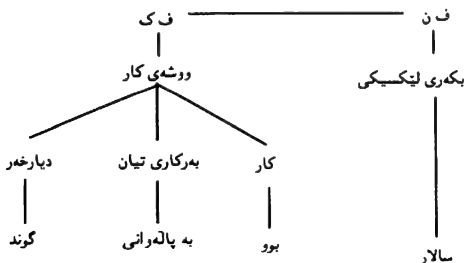
۲۰-۲ نهو فریزه کارییهی، که له ته واوکاریک و کاریکی تینه په پیکهاتوه، ته نه دیارخه ر بۆی ههیه بکه ویته نیتوانیان:

سالار پاله وانی گوند بوو.

۲-۲۱ تدواوکاری کاری تینه‌په‌ر بوی هه‌یه له‌گه‌ل کاردا جی‌گۆزێکن بکات، که به‌یاره‌تی نامرازی پی‌وه‌ندی (به) داده‌پۆزیت و ده‌که‌وێته نیشان کارو تدواوکاره‌کی، به‌لام له‌م باره‌دا نامرازو تدواوکاره‌که پۆلی به‌رکاری تیان ده‌گێن:

سالار بوو به‌پاله‌وانی گوند.

نەم دوو پرستەیی ژووروو :

سالار پالەوانی گوند بوو .

سالار بوو بە پالەوانی گوند .

هەر چەندە لە پرووی دارشستی فریزی کارتوویان جیاوازن ، بەواتا

لە پروکەشەوه ، بەلام لە پرووی واتاوه یەکن .

۲-۲۲ هەروەکو دەبینین بەشیوەیەکی گشتی تەواوکاری تێنەپەر

بەپیش کار دەکەویت ، نەک هەر لەگەڵ کاری (بوو) دا ، بەلکو لەگەڵ

هەموو کاریکی تێنەپەردا ، هیندیک جار ڕێککەوتن و تەباییەک لەنێوان

کاری تێپەر و کاری تێنەپەردا دەبینین ، هەروەکو ڕێککەوتنی بەکار هاتن

لەنێوان کاری (کەوت) ی تێنەپەر و کاری (کرد) ی تێپەر ، کە جێگەی

یەکتەر دەگرنەوه راستە لە پروالەتی دەرەویاندا جودان ، بەلام لەواتادا

یەکن :

شوان بەیانیان دەکەویتە کار .

شوان بەیانیان کار دەکات .

بالتەکان کەوتنە فرکە .

بالتەکان فرکەیان کرد .

کاری تێپەر لەفریزی کاریدا

نەو پرستەیی فریزی کاری لەکاری تێپەر داپژراوه ، بۆی هەبە دۆخی

بەرکاری تێدا هەبێت ، بەلام مەرج نییه هەمیشە بەرکار لە پرستەدا بەکار

بێت وەک (من دەنووسم) .

کاری تێپەر لەوانەیە لە بەرکاریک زیتر بگرتە خۆی ، بەلام هەرتهنێ

یەک بەرکاری لەدۆخی راستەوخۆدا دەبێت ، نەوانی دی لە دۆخی تیاندا

دەبن . هەروەکو لەم رێستەنە ژێروودا لە کاری تێپەری (گۆرپۆه) دا دەنێن :

سروە لەگەڵ زانا سێوی بەلیمۆ گۆرپۆه .

سروە سێوی لەگەڵ زانا بەلیمۆ گۆرپۆه .

سروە سێوی بەلیمۆ لەگەڵ زانا گۆرپۆه .

سێوی سروە لەگەڵ زانا بەلیمۆ گۆرپۆه .

سێوی لەگەڵ زانا سروە بەلیمۆ گۆرپۆه .

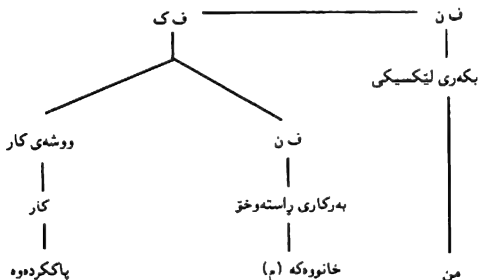
له‌م پرستانه‌ی ژووروودا کاری (گۆپتوه) چوار به‌شی پرسته‌ی له‌گه‌ل هاتوه، که برتین له‌ بکه‌ری لیکسیکی و بکه‌ری لکاو، دوو به‌رکاری تیان و یه‌ک به‌رکاری راسته‌وخۆ.

همان‌نهم پرستانه‌ی ژیتروو بۆیان هه‌یه‌ به‌شیکێ دیشیان بکه‌ویته‌ سه‌رو به‌مه‌کاری (گۆپتوه) له‌ توانایدا ده‌بیت پینج به‌شی له‌گه‌لدا بیت، که به‌ یارمه‌تی (بۆ، به‌رامبه‌ر) داده‌پێژریت:

سه‌روه‌ له‌گه‌ل زانا سیتی به‌لیمۆ بۆ دره‌مه‌یک گۆپتوه .

٢٤-٢ هه‌ر کاریکی تێپه‌ر، که‌ کۆمه‌له‌ی ناوی وه‌ک ناوو ناوه‌لناوی له‌گه‌ل دا بیت، بۆ وینه (ساپژکردن، پێ گرتن، پاک کردن، پر کردن و...) له‌ زمانی کوردیدا له‌ دوو باری سینتاکسیدا خۆی ده‌نویشت باریکیان دانه‌یه‌کی لیکدراوی یه‌کگرتوه، که‌ هه‌یج به‌شیکێ پرسته‌ ناکه‌ویته‌ نیتوانیان جگه‌ له‌ بکه‌ری لکاو نه‌بیت، که‌ له‌ کاتی به‌کارهاتنی به‌رکاردا ده‌که‌ویته‌ نیتوانیان:

من خانوه‌که‌م پاککرده‌وه.

من پاک (م) کرده‌وه.

له‌و بارانه‌شدا، که به‌رکاری تیان یا هه‌ر به‌شیکێ دی ناسه‌ره‌کی پرسته به‌شداری داڕشتنی پرسته‌ بکات، نه‌وا نه‌و دانه‌ یه‌کگرتوه‌ی سینتاکسی

ناو یا ناوه‌لناو که له‌گه‌ل کارێ فریزی کاریدا پێکیان هێناوه، هه‌ر به‌ یه‌ک‌گرتوویی له‌نیۆ رسته‌که‌دا ده‌مێننه‌وه‌و به‌شێوه‌یه‌کی گشتی لێک دانا‌پرتن:

من بۆ تۆم پاک‌کرده‌وه.

من خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینێ من خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینێ من هه‌موو خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینێ من هه‌موو خانووه‌که‌م به‌ ناو بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

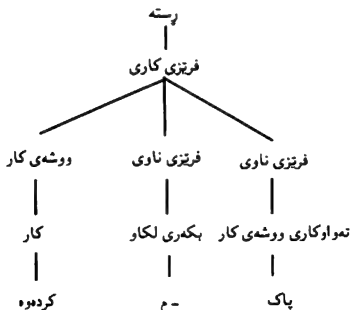
دابهرانی ئه‌و دانه سینتاکسییه‌ی ژوووروو هه‌ر له‌و باره‌دا ده‌بێت، که‌ بکه‌ری لکاو ده‌که‌ویتته‌ نێوانیان، نه‌ویش له‌کاتی به‌کارنه‌هێنانی به‌رکاری راسته‌وخۆ تیاندا ده‌بێت، که‌ بکه‌ره‌ لکاوه‌که‌ به‌ کۆتایی ئه‌وه‌وه‌ نووساوه‌:

من بۆ تۆم پاک‌کرده‌وه.

من پاک‌م کرده‌وه.

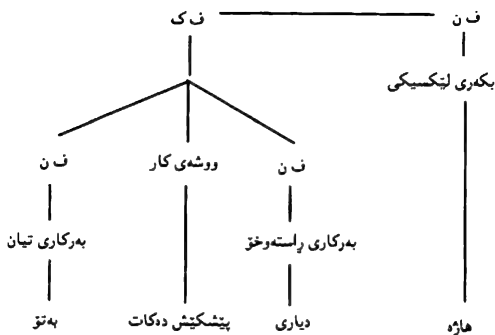
پاک‌م کرده‌وه.

باری دووهم ئه‌و دانه سینتاکسییه‌یه‌، که‌ بۆی هه‌یه‌ وه‌ک دانه‌یه‌کی یه‌ک‌گرتوو خۆی بنوێنیت، وه‌یا رێگه‌ به‌ به‌رکاری تیان ده‌دات، بۆ ئه‌وه‌ی بکه‌ویتته‌ نێوان نه‌و فریزه‌ کارییه‌ی، که‌ له‌ ناو ناوه‌لناو کارێک پێک

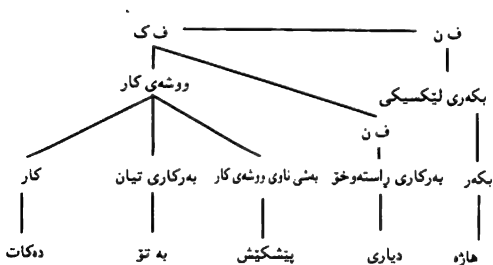

هاتووه:

هاژه دیاری پیشکیش دهکات به تو.

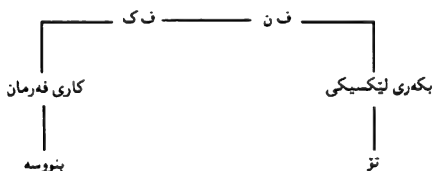
هاژه دیاری پیشکیش به تو دهکات.

کاری فرمان له فریزی کاریدا

۲-۲۵ کاری فرمان له پووی پرووداوه وه له گهل کاره کانی دیدا جیاوازی ههیه، چونکه له واتای کات به ده ره، نه گهر به کهسی بهرام به فرمان بلیتین (بنووسه) نیمه لیتره دا هه ته نهی داوای کاری نووسینی لی ده کهین، نه گهر وهلامی داخوازیکه ی نیمه ی دایه وه، نهوا کاریک نه نجام ده دات، که سه ره خۆیه و پتیه ندی به کاری فرمان وه نییه، نه گهر وهلامی داخوازیکه ی نیمه ی نه دایه وه، نهوا هیچ کاریکی نه نجام نه داوه، که واته له هه ردوو باردا له باری وهلام دانه وه له باری وهلام نه دانه وشدا کاری فرمان داخوازیکه به بی کات و هه رگیز ده مکاتی فرمان پروودانی پرووداوانتیت، به لکو واتای پرووداوه به خشیته له پووی داخوازیکه ی له رسته ی (بنووسه) دا بکه ره نهو که سه یه، که فرمانه که ده کات، نهک نهوه ی داوای لی ده کرت، که فرمانه که به جی بهیتیت، به لام هیچ نیشانه یه کی پیزمانی له رسته دا هیمه بو بکه ره فرمانداره که ناکات.

تو بنووسه.

کاری کارا بزر له فریزی کاریدا

۲-۲۶ فریزی کاری بۆی ههیه بریتی بیت له کاریکی کارا بزر، که له کاری تیپه ری پابوردوو و پانه بوردوو داده پیزیت، که ده مکات و واتای تاییه تی خۆی ده بیت.

نهو رسته یه ی، که فریزی کاری بریتییه له کاریکی کارا بزر، له گهل نهوه ی بکه ری لیکسیکی و نهو جیناوانه ی، که به کوتای کاره وهش

دهلکټين و کهس و ژماره‌ی بکەر پيشان دده‌ن به بکەری لکاو داده‌ندرتين، نه‌وانيش له ده‌ست ده‌چن و له‌همان کاتدا به‌رکاري راسته‌وخوشي له‌ده‌ست ده‌چيت و به‌رکار له‌پروي شوينه‌وه جيتگه‌ی بکەری ووشه‌ی له‌ده‌ست چوو ده‌گرټه‌وه.

ناو نه‌هيتنان و باس نه‌کردنی بکەر له‌وانه‌يه له ترسی بکەر، يا بۆ پاراستنی، يان نه‌ناسینی بکەر بيت (ـ را) نه‌و نيشانه تايه‌تايه‌يه، که به‌کو‌تايی کاری تپه‌په‌ری رابوردوووه‌ ده‌لکټيت و (ـ پي) ش به‌کو‌تايی کاری تپه‌په‌ری رانه‌بوردوووه‌ ده‌لکټيت بۆ دروست کردنی کاری کارا بزی رابوردوو و رانه‌بوردوو.

له‌ دپالټکټی کرمانجی ژووروودا کاری (هات) به‌شداری دارشتنی کاری کارا بزر ده‌کات، که ده‌که‌ويته پيش نه‌و کاره‌ی که مه‌به‌سته، هه‌روا هه‌مان باريش له‌ ناوچه‌ی سۆزان و موکریانيشدا به‌کاردټيت:

هاته‌ برن // هاته‌ بردن - بۆ کاتی رابوردوو.
ده‌يته‌ برن // دټيه‌ بردن - بۆ کاتی رانه‌بوردوو.

نه‌و رسته‌يه‌ی، که فریزي کاری بریتی ده‌بيت له‌ کارټکی تينه‌په‌ر له‌گه‌ل نه‌و رسته‌يه‌ی، که فریزي کاری بریتی ده‌بيت له‌ کاری کارا بزر به‌وه لټک ده‌چن، که‌وا کاریگه‌ری هه‌ردوولایان تپه‌په‌ر ده‌بيته‌ سه‌ر يه‌ک به‌ش، وه‌ک رسته‌ی (شه‌ونم هات) کاری تينه‌په‌ر (هات) ته‌نی بکەری لټکسيکی له‌گه‌لدا هاتوووه‌ کاریگه‌ری له‌و تیناپه‌رټ، هه‌تا له‌و باره‌شدا، که (هات) له‌گه‌ل که‌سی يه‌که‌م و دووه‌می تاک و يه‌که‌م و دووه‌م و سټيه‌می کو‌شدا به‌کارهات، نه‌وا دیسانه‌وه هه‌ر بکەری له‌گه‌لدا دټيت، که نه‌ویش بکەری لکاو، له‌ رسته‌ی (نامه‌ نووسرا) دا نهم رسته‌يه‌ش، که فریزي کاری کارټکی کارا بزره‌، کاریگه‌ری هه‌ر دیسانه‌وه تپه‌په‌روه ته‌ سه‌ر يه‌ک به‌ش، که له‌ بنچينه‌دا به‌رکاري راسته‌وخوی رسته‌ بووه (نازاد نامه‌ی نووسی) نهم رسته‌يه‌ش له‌ باری بزی و نابزی کاری فریزي کاریدا بۆی هه‌یه به‌رکاري تيانيان له‌گه‌لدا بيت:

نازاد نامه‌ی بۆ من نووسی.
نامه‌ بۆ من نووسرا.

نامه بۆ من هاته نووسین.

نازاد نامه بۆ من دهنووسیت.

نامه بۆ من دهنووسریت.

نامه بۆ من د(ه) یتنه نووسین.

ههگه رچی له م پرستانه ی ژوو روودا (نامه) سه رکاری پرسته به، به لام
بهکهری لیکسیکی پرسته وخۆ پرسته که نییه، ده تواندریت له هه مان نه م
پرستانه ی ژوو روودا، که فریزی کارییان له کاری کارا بزر داریژراون،
بهکهری لیکسیکی به شداری بکات، به لام نه ک به پرته گی پرسته وخۆ،
به لکو به پرته گی تیان، که به یارمه تی نامرازی پتیه وندی (له لایه ن)
داده پزرت و ده که ویتته پیش بهکهره لیکسیکی که له بهکهری لیکسیکی
پرسته وخۆ ده یکاته بهکهری لیکسیکی نا پرسته وخۆ:

نامه له لایه ن نازادوه بۆ من نووسرا.

نامه له لایه ن نازادوه هاته نووسین.

نامه له لایه ن نازادوه دهنووسریت.

نامه له لایه ن نازادوه د(ه) یتنه نووسین.

باوه کو پرسته کانی پتیشو له پرووی پواله ته وه جیاوازن، به لام له پرووی
واتاوه یه کن.

وه نه بیت هه ر نامرازی پتیه وندی (له لایه ن) له گه ل بهکهری لیکسیکی دا
له دۆخی کاری بزریدا به کاریت، به لکو نامرازی پتیه وندی (به) ش به پیش
بهکهری لیکسیکی پرسته وخۆ ده که ویت و ده یکاته بهکهریکی لیکسیکی
نا پرسته وخۆ:

دوژمن شکا (شکان).

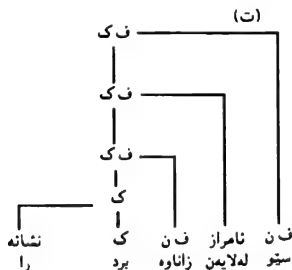
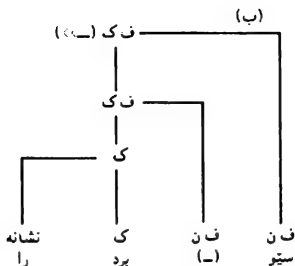
سوپا دوژمنی شکاند (شکاندن).

دوژمن شکیندرا // هاته شکاندن.

دوژمن به هیزی سوپا شکیندرا // هاته شکاندن.

ده تواندریت له پرسته ی هه ره دوا ییدا له بریتی (شکیندرا // هاته
شکاندن)، که کاری کارا بزری رابوردووی تپه پهن، کاری (شکا) ی
رابوردووی تپه پهن به کار بیت:

فریزی ناوی له رۆلی فریزی کاریدا

٢-٢٧ نوو فریزه کارییهی، که بریتی ده‌بیت له فریزی ناوی باریکی چه‌سپیتوو به‌رده‌وامی ده‌به‌خشیت، نهم جوژه باره واتای کاتی نیسته ده‌گه‌یه‌نیت و نوو دۆخه‌ی، که ده‌ری ده‌بیت سیفه‌تیکه‌ی هه‌میشه‌یه .

له‌ رسته‌ی (مینه‌واس کورمه)، (کورمه) فریزیکی ناویه و دۆخیکه‌ی چه‌سپیو راده‌گه‌یه‌نیت و له‌گه‌ل نه‌وه‌ی رۆلی فریزی کاری گیتراوه، هه‌ست به‌هیچ جوژه رووداوێک ناکه‌ین تیسیدا، هۆیه‌که‌شی بۆ نه‌بوونی کار له فریزه‌که‌دا ده‌گه‌ریته‌وه، که داپشته‌که‌شی به‌م جوژه‌ی خواره‌ویه:

کوپمه < ناو (کوپ) + جیناوی کهسی (-م) + کوتایي کهسی (-ه).
 لهم فریزه ناوییهی ژووروودا، که پۆلی فریزی کاری گیراوه، ده زانین،
 کهوا کاته که نیسته یه و داهاتوو نییه و له رابوردووش نه بووه.

هیندیک له پیزمان نووس و شاره زایانی زمانی کوردی نهو مؤرفیسه
 به ندانه (-م، -یت، -ه، -ین، -ن، -ن) که به کوتایي کۆمه لهی
 ناوه ده لکین به کاری یارمه تیده ر یا کاری ناته و او له که له م داوه، نه وهی
 پالی پیوه ناوون بۆ نه وهی وای ناو بنین نهو بۆ چوونه یه که ده لیت رسته
 به بن کار نابیت چونکه کار به ردی بناخی رسته یه و رسته بۆی هه یه به بن
 بکه ری لیکسیکی نیتو فریزی ناوی دابریژیت، چونکه کار به هۆی نهو
 جیناوه لکاوانه ی پیوهی ده لکین، ده توانیت کهس و ژماره ی بکه ر^(۱۴)
 به ناسین بدات.

نهو مؤرفیسه به ندانه، که به کوتایي نهو کۆمه له ناوه ده لکین، که
 پۆلی فریزی کاریان گیراوه، نه وایش هه ر کوتایي که سین، که وه کو
 جیناوی کهسی لکاو کهس و ژماره ی سه رکار ده ست نیشان ده که ن.

نهم کوتایي که سیانه له پیشدا به کوتایي ره گی کاری رابوردووی
 (هه بوون < هه بو^(۱۵)) لکاو و به ره به ره نهم کاره که مته ر به کار هاتوه و تا
 به یه کجاری له نیتو چوه و له نه عجامدا کوتایه کانی لکاو به و به شه
 ناوییه ی، که له گه ل کاره که دا تیکرا پۆلی فریزی کاریان گیراوه.

نهم کوتایي که سیانه هه ر وه کو نهو جیناوه لکاوانه ن، که به کوتایي
 کاری رابوردووی تینه په ر، رانه بوردووی تینه په ر رانه بوردووی تینه په رن چ له
 پرووی شتیه و چ له پرووی نه رکی پیزمانیدا.

له رسته ی (ژیکه له ژنه) دا هه ر ده بیت کاریک هه بو بیت، که
 که وتبیته نیتوان (ژن) و کوتایي کهسی سیتییه می تاک (-ه)، که داریشتنی
 رسته که به م شتیه یه ی ژیروو ده بیت:
 ژیکه له ژنه > ژیکه له ژن هه یه.

کاری (هه بوون) که پۆلی فریزی کاری له رسته دا ده گیریت و له و
 بارانه دا، که پتویسته زیتەر رووناکی بخاته سه ر سه رکار پتویستی
 به ناویک ده بیت له نیتو کۆمه له ی ناویدا بۆ نه وهی ته واری به کات و به توانیت

جیناوی کهسی لکاو			کۆتایی کهسی
رانه‌بوردوی تینه‌پر	رانه‌بوردوی تینه‌پر	رانه‌بوردوی تینه‌پر	
م - یت - ات -	م - یت - یت، ات -	م - یت - ... -	م - یت - د -
ین - ن - ن -	ین - ن - ن -	ین - ن - ن -	ین - ن - ن -

نهم نهرکه بنوئیتیت، ههر وه‌کو کاری (هوو^(٦))، که نه‌ویش له ههمان دۆخی سینتاکسیدا پتۆستی به ته‌واوکار هه‌یه:

من نووسهرم - من نووسهر ههم.

تۆژیریت - تۆژیر هه‌یت.

سهردار نازایه - سهردار نازا هه‌یه.

نیمه قوتابیین - نیمه قوتایی هه‌ین.

نۆوه پرۆفیسۆرن - نۆوه پرۆفیسۆر ههن.

نەوان نەمرن - نەوان نەمر هەن.

له دوو رستی (من هاتم) که فریزی کارێکه‌ی برتیییه له کار و (من نووسهرم) که فریزی کارێکه‌ی برتیییه له فریزیکی ناوی ده‌تواندریت سهرکاری رسته به‌کار نه‌یه‌ت و له‌نیو بچیت به‌ی نه‌وه‌ی واتای رسته‌که تیک بچیت، چونکه جیناوه‌که‌و کۆتایی که‌سیکه، که له ههردویاندا (م) که‌س و ژماره‌ی سهرکاره که ده‌ست نیشان ده‌کات:

من هاتم - هاتم

من نووسهرم - نووسهرم.

کۆمه‌له‌ی ناوی له‌گه‌ڵ کۆتایی که‌سیدا، که فریزی ناوی داده‌پێژن و ڕۆلی فریزی کاری ده‌گه‌ین، به‌م جوهری ژێروو نهم نهرکه ده‌بین^(٧):

۱- ناو له پرووی شیتوهوه چ ساده بیت و چ نه ساده، ناوی که سی و ههروا ناوی گشتیش بویان ههیه له گهل کوتایی که سیدا فریزی ناوی دارپژن و پژلی فریزی کاری بگترین:

تو ژنیت - تو ژن ههیت - ژن ههیت.

نوو گولبه هاره - نوو گولبه هار ههیه - گولبه هار ههیه.

تو نه سرینیت - تو نه سرین ههیت - نه سرین ههیت.

نهوان ژنن - نهوان ژن هه - ژن هه.

۲- جیناوی که سی جودا، جیناوی خویی، جیناوی نیشانه، جیناوی پرسیار، جیناوی نادیار، جیناوی دیار و جیناوی ناکردن:

نوو نهوه - نهوه نوو ههیه - نوو ههیه.

نوو خۆم - نهوه خۆم هه - خۆم هه.

ماله که نه مهیه - ماله که نه مه ههیه - نه مه ههیه.

ماله که کامهیه - ماله که کامه ههیه - کامه ههیه.

نهوه هه نديک - نهوه هه نديک ههیه - هه نديک ههیه.

کاره که هیچه - کاره که هیچه ههیه - هیچه ههیه.

۳- ناوه ناوی ساده و پلهی بهراورد و پلهی بالا:

گوله که جوانه - گوله که جوان ههیه - جوان ههیه.

گوله سپیکه جوانتره - گوله سپیکه جوانتر ههیه - جوانتر ههیه.

گوله سپیکه جوانترینه - گوله سپیکه جوانترین ههیه - جوانترین ههیه.

ههیه.

۴- ناوه ووشه ی کاری چۆنیه تی، شوین، کات و هوو...

کاره که خیرایه - کاره که خیرا ههیه - خیرا ههیه.

شلیر له ماله وهیه - شلیر له ماله وه ههیه - له ماله وه ههیه.

کات شهوه - کات شهو ههیه - شهو ههیه.

نه خوشیکه ی له برسانه - نه خوشیکه ی له برسان ههیه - له برسان ههیه.

ههیه.

۵- چاوگ له گهل کوتایی که سیدا فریزی ناوی داده پژنیت و پژلی

فریزی کاری ده گپیت:

ناواقمان سەرکەوتنە - ناواقمان سەرکەوتن ھەبە - سەرکەوتن ھەبە .
پیشەیان نووسینە - پیشەیان نووسین ھەبە - نووسین ھەبە .

فراوانکردنی فریزی کاری

٢٨-٢ سادەترین فریزی کاری لە ڕەگی کاری ڕابوردووی تێنەپەر
داده‌پێژیت ، تەنن بۆ کەسی سێبەمی تاک (هات) لە (هاتن) ، نو هات .
(پۆشت) لە (پۆشتن) ، نو پۆشت .

لە دیالێکتی کرمانجی ژووڕودا لەپاڵ (٢٨-٢) سادەترین فریزی
کاری لە ڕەگی کاری ڕابوردووی تێنەپەش پێکدێت ، نەک ھەر تەنن بۆ
کەسی سێبەمی تاک ، بەلکو ھەمان ڕەگ بۆ ھەموو کەسەکان بەکاردێت ،
بۆیە ھەردەم جێناوی کەسی جودا لەگەڵیاندا دێت:

من نقیسی .

تە نقیسی .

وی / وی نقیسی .

مە نقیسی .

وہ نقیسی .

وان نقیسی .

فریزی کاری لە جۆری فراوانکردنیدا دەولەمەندترە تا جۆری
فراوانکردنی فریزی ناوی (١-٢٠) .

فریزیکی کاری ، کە بۆ وێنە لە ڕەگی کاری ڕابوردووی و ڕانەبوردووی
(کەوتن) داپێژاییت ، بەم جۆرە و بەم ڕەگەزانە ی ژێرووی فراوان دەکرت:

١- یەکەمین ڕەگەزێکی کە فریزی کاری فراوان دەکات بکەری لکاوە ،
کە بە کۆتایی ڕەگی کاری ڕابوردووی و ڕانەبوردوویە دەلکیت (جگە لە
کەسی سێبەمی تاکێ ڕابوردووی ، کە هیچ جێناویکی کەسی لکاوی پێوە
نالکیت:

کەوت + م = (کەوتم) .

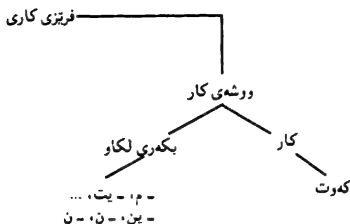
کەوت + یت = (کەوتیت) .

کەوت + ـ = (کەوت) .

کەوت + ـین = (کەوتین) .

کهوت + - ن (= کهوتن).

کهوت + - ن (= کهوتن).

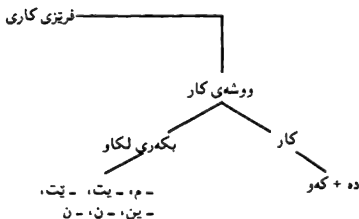
ده + کهو + - م (= ده کهوم).

ده + کهو + - یت (= ده کهویت).

ده + کهو + - یت (= ده کهویت).

ده + کهو + - ین (= ده کهوین).

ده + کهو + - ن (= ده کهون).

۲- بکه ری لیکسیکی، که هه ردهم به پیش فریزی کاری ده کهویت، هه رچه نده ناکه ویتسه نیتو بازنه ی فریزی کاریتوه وهک بکه ری لکاو، به لام رسته که فراوان ده کات:

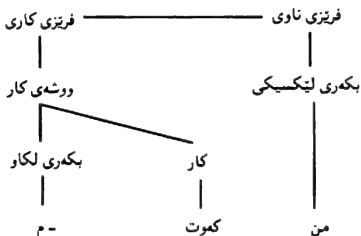
من که و تم.

نیمه که و تین.

من ده که و م.

نیمه ده که و ین.

۳- فریزی کاری بوی هه یه فراوانتر بکرت، به یتگی مه به سستی

زانینی کاتی روودانی رووداوه که، که راسته و خو به فریزی کاری به بنده:

من دوینی که و تم.

دوینی من که و تم.

نیمه دوینی که و تین.

دوینی نیمه که و تین.

من سبهی ده که و م.

سبهی من ده که و م.

نیمه سبهی ده که و ین.

سبهی نیمه ده که و ین.

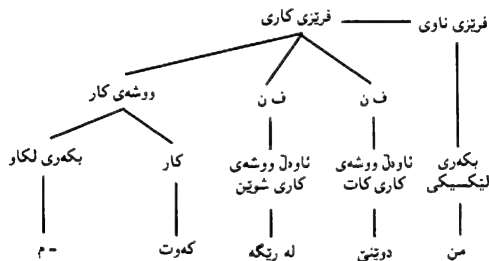
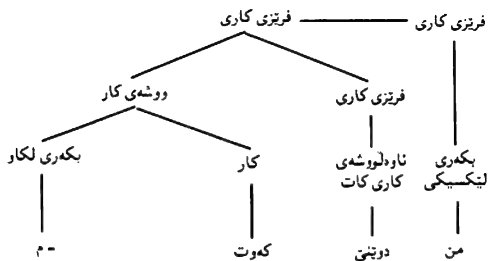
۴- به نیازی زانینی شوتینی روودانی رووداوه که فریزی کاری دیسانه وه

فراوانتر ده کرت، که نه ویش هر یه کسه ر بۆ فریزی کاری ده که یتته وه:

من دوینی له یتگی که و تم.

دوینی من له یتگی که و تم.

نیمه دوینی له یتگی که و تین.

دوینتی نیمه له پتگه کهوتین.

من سبهی له پتگه دهکهوم.

سبهی من له پتگه دهکهوم.

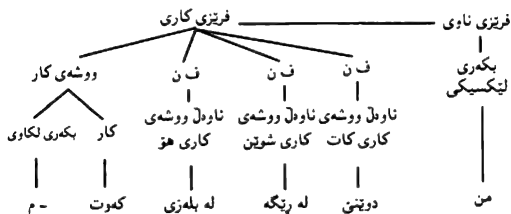
نیمه سبهی له پتگه دهکهوین.

سبهی نیمه له پتگه دهکهوین.

۵- بۆ زانینی هۆی پوودانی پوودای پستهی ژوووو فریزی کاری فراوانتر ده‌کرت، که نه‌ویش هر ده‌که‌وینته نیتو بازنه‌ی فریزی کاریوه و به ناوډل وووشتی کاری هۆ نیتو ده‌پریت:

من دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتم.
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی کهوتم.
 نیتمه دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتین.
 دویتنی نیتمه له ږتگه له بلهزی کهوتین.
 من سبهی له ږتگه له بلهزی دهکهوم.
 سبهی من له ږتگه له بلهزی دهکهوم.
 نیتمه سبهی له ږتگه له بلهزی دهکهوین.

۶- فریزی کاری پنتی (۵) هیژ ماوهی فراوانکردنی ههیه، به

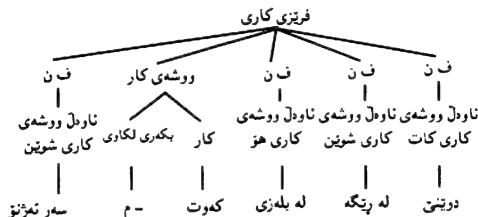

پروونکردنه‌وهی کاریگهری پرووداوه‌که بو سهر چی، که به شتوه‌یه‌کی گشتی
 دهکه‌ویتیته دواي ووشه‌ی کاره‌وه و له ههمان کاتدا بو‌ی ههیه بکه‌ویتیته پیش
 ووشه‌ی کاره‌وه:

من دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتمه سهر نمرنوم.
 من دویتنی له ږتگه له بلهزی له سهر نمرنوم کهوتم.
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی کهوتمه سهر نمرنوم.
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی له سهر نمرنوم کهوتم.
 من سبه‌ینتی له ږتگه له بلهزی دهکهومه سهر نمرنوم.
 من سبه‌ینتی له ږتگه له بلهزی له سهر نمرنوم دهکهوم.
 سبه‌ینتی من له ږتگه له بلهزی دهکهومه سهر نمرنوم.
 سبه‌ینتی من له ږتگه له بلهزی له سهر نمرنوم دهکهوم.
 نیتمه دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتینه سهر نمرنومان.

نیتمه دویتنی له ږنگه له بلهزی لهسهر نهژنومان کهوتین.
دویتنی نیتمه له ږنگه له بلهزی کهوتینه سهر نهژنومان.
نیتمه سبهی له ږنگه له بلهزی دهکهوینه سهر نهژنومان.
نیتمه سبهی له ږنگه له بلهزی لهسهر نهژنومان دهکوین.
سبهی نیتمه له ږنگه له بلهزی دهکهوینه سهر نهژنومان.
سبهی نیتمه له ږنگه له بلهزی له سهر نهژنومان دهکوین.
له رسته‌ی پنتی (۱-۶) هر فریزتکی ناوی بوی هدیہ تمواوکار ږکی

له‌گه‌لدا بیت، که به شتویه‌کی سه‌ره‌کی دیارخه‌ره، دیارخه‌ریش بۆی هه‌یه
دانه‌یه‌ک بیت و هیا زنجیره‌یه‌ک دیارخه‌ر بیت، به‌لام هه‌رگیز نهم دیارخه‌رانه
ناکه‌ونه نیو بازنه‌ی فریزی کارتیه، به‌لکو هه‌ر به‌و فریزه‌ ناویوه به‌ندن که
بۆی ده‌گه‌رتنه‌وه:

منی به توانا دوینتی نیواره له ږنگه‌ی شار له بله‌زی ږوشتن که‌و‌مه سهر
نم‌ژنوی خوم.

له کاتی گوپښی (کهوتن) به کاریکی تپهر نوه فریزی کاری له چار
فریزه کاریکه ی رسته کانی پنتی (۶-۱) هیژ فراوانتر دهیت. چونکه په کی
کاری تپهر بوی هیه بهرکاری راسته وخو بهرکاری تیانش وهر بگریت،
هه لبت له پال نو تواو کارانه ی، که له رسته کانی پیښوودا خرابوونه
سهر فریزی کاری:

من دوینی له ږتګه به بلهز ته له فونم بو تو کرد.
من دوینی له ږتګه به بلهز ته له فونم کرد بو تو.

دوینتی من له ږتګه به بلهز تهلهفونم بۆ تۆ کرد.

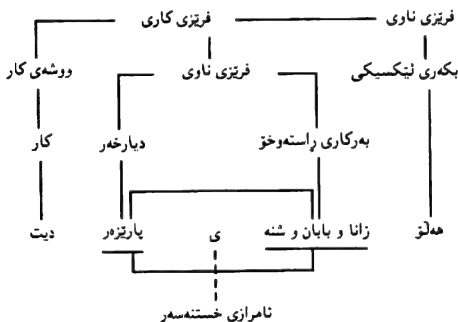
دوینتی من له ږتګه به بلهز تهلهفونم کرد بۆ تۆ.

نهم پستانه‌ی ژوورووش بۆیان هه‌یه به ږتګه‌ی دیارخه‌ریک وه‌یا زنجیره‌یه‌ک دیارخه‌روهه فراوانتر بکرتن، به‌لام ناچنه نیتو بازنه‌ی فریزی کارته‌وه:

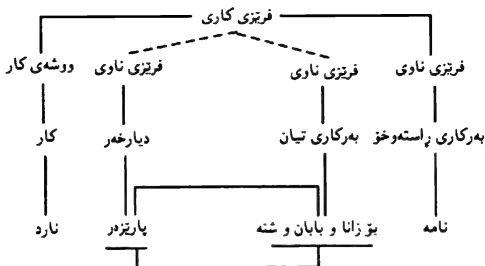
منی به توانا له ږتګه‌ی شار زۆر بلهز تهلهفونیتکی کورتم بۆ تۆی هه‌یژا کرد.

۲۹-۲ لهو بارانهدا، که به‌رکاری راسته‌وخۆ به‌رکاری تیان بریتی ده‌بن له کۆمه‌لیک ناوی که‌سی و به‌یارمه‌تی نامرازی به‌ستنه‌وه‌ی (و) لیکده درین. که به خستنه پالی دیارخه‌ریک فراوانتر ده‌کرتن، دیارخه‌ره‌که بۆی هه‌یه بۆ هه‌موو به‌ره‌کان بگه‌رتنه‌وه وه‌یا بۆ به‌رکاری هه‌ره دوا‌یی (۱-۲۴): هه‌لۆ زانا و بابان و شنه‌ی پارێزه‌ری دیت.

۳۰-۲ نه‌و پرسته‌یه‌ی فریزه کارتګه‌ی له فریزی ناوی و ووشه‌ی کار

هه‌لۆ نامه‌ی بۆ زاناو بابان و شنه‌ی پارێزه‌ر نارد

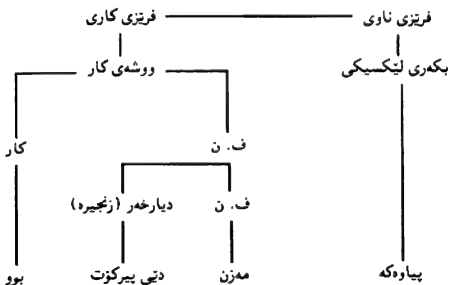

پتکه‌اتووه، فریزی ناوی فریزه کاریکه به یارمه‌تی دیارخهر فراوان ده‌کرت، به‌لام نهم فراوان‌کردنه بهر کاری ووشه‌ی کاره‌که ناگه‌ویت:

پیاوه‌که مه‌زن بوو.

پیاوه‌که مه‌زنی دئی بوو.

پیاوه‌که مه‌زنی دئی پیرکۆت بوو.

له نیتوچوونی کار

۲-۳۱ ههروه کو له بابه ته کانی ژووروودا دباره پرسته له زمانې کوردیدا به بې کار داناپرژیت، تهنې لهو باره دا نه بیت، که په گۍ کارې رانه بوردوو (ه)ی (هه بوون) له پرسته دا به کار نایهت، له پال نهو باره شدا هیندیک دهر پرېنی وا روون و ناشکرا هه ن که کسه کار پتووستی به به کار هینانی کار نییه و گوټگریش لیتی تی ده گات، یا کار له نیتو پرسته دا له بهر هیندیک باری زمانه وانی له پرسته دا به کار نایهت، ههروه کو لم پستانه ی ژتروودا روون کراونه ته وه:

۱- له وه لام دانه وهی پرسیاردا:
کتی هات؟ شلتیر.

نامه که ت خوتنده وه؟ به لټی.
۲- به شان و بالی یه کیک هه لدان، یا توانج گرتن:
دایک ماموستا و باوک نه ندان زیار.

۳- له باری ناگادار کردندا:
ناگر... ناگر...

۴- له باری راگه یانندن و هوشیار کردنه وه دا:
خوشکت... خوشکت...

۵- له باری ههستی ناخوشتی دهر پرېن و نزا کردن:
به داخه وه.

هه ی بې بهخت خوټ.
هه ی کلټول خوټ ژن.
مه گهر هه ر خودا.

۶- له باری لیکچواندندا:
وه کو گول.

وه ک دهنگی بولیول.

۷- له باری جی به جی کردنی هه ر کار تیکدا:
به سه ر چاو.

۸- له باری پیتزانین:

سویاس.

۹- له باری ږیگه‌ی نه‌نجام دانی کار:

به ده‌ست.

به چه‌قو.

به پو‌سته.

۱۰- له کاتی ده‌ست نیشان کردنی کات و شو‌تن:

له سهرمای زستان.

به شه‌و.

له مال‌ه‌وه.

له نیو زانکو‌دا.

شو‌تنی فریزی ناوی و فریزی کاری

له نیو رسته‌ی کوریدای

۳-۱ فریزی ناوی و فریزی کاری له پروی نه‌و نه‌رکه سینتاکسیه‌ی، که له نیو رسته‌دا ده‌یگیتړن هر له نیو پټکهاتنی خو‌یاندای دابه‌ش ده‌کرته سهر دوو به‌ش: -

ی‌دکه‌م - به‌شه سهره‌کیتکانی فریزی ناوی فریزی کاری: نه‌و دوو به‌شه بنجیبه ده‌گرته‌وه، که ههر دوو فریزی ناوی و کاری به‌شپوه‌یه‌کی سهره‌کی له وان پټک دین:

۱- سهرکار // (نیهاد - Subject).

۲- ووشه‌ی کار // (گوزاره - Predicate).

دووم - به‌شه ناسهره‌کیتکانی فریزی ناوی و فریزی کاری: نه‌و به‌شانن، که ته‌واوکاری ههر دوو به‌شه سهره‌کیتکه فریزی ناوی و فریزی کارین و ههر ی‌دکه‌یان ږولی سینتاکسی تاییه‌تی خو‌یان هه‌یه له رسته‌دا:

۱- به‌رکار (Object).

۲- دیارخهر (Attributive).

۳- ناو‌ل ووشه‌ی کار (Adverbial).

۳-۲ له نیو نه‌م به‌شانه‌ی رسته‌دا ووشه‌ی کار به‌بنکه‌ی دارشتنی سهره‌کی رسته ده‌ژمیردیت و سهرکارو به‌شه ناسهره‌کیتکانی رسته ههرگیز

به‌بی ووشه‌ی کار ناتوانن رسته دابریژن، تنه‌ی له و بارانه‌دا نه‌بیت که له (۲۷-۲) و (۳۱-۲) دا باسکراون.

نهم خسته‌یه‌ی ژتیروو فریزی ناوی و فریزی کاری ته‌واوکاره‌کانیشی خستوته‌ پروو:

					نارد
				- م	نارد
			نارد	من	نارد
		نارد	نامهم	من	نامهم
	نارد	نامهم	دوینن	من	نارد
	نارد	نامهم	دوینن	من	خیرا
نارد	کوژتم	نامهم‌یکی	خیرا	دوینن	من

۳-۳ له خسته‌یه‌ی ژوو‌روودا نه‌وه به دیار ده‌که‌ویت، که‌وا سه‌رکار، که به‌شی بنجی فریزی ناوییه که‌وتوته سه‌ره‌تا و ووشه‌ی کاریش، که به‌شی بنجی فریزی کارییه که‌وتوته کوتایی رسته‌وه و ته‌واوکاره‌کانی به‌شه بنجیکانیان. که به به‌شی ناسه‌ره‌کیتکانی هه‌ردوو فریزی ناوی و فریزی کاری ده‌ژمیردین که‌وتونه‌ته نیتوانیان.

۳-۴ مه‌رج نییه هه‌میشه سه‌رکار بکه‌ویتته سه‌ره‌تای رسته و ووشه‌ی کاریش له کوتای رسته‌دا بیت، چونکه هیندیک جار ته‌واوکاره‌کانی به‌شه سه‌ره‌کیتکانی فریزی ناوی و فریزی کاری له نیتو رسته‌دا شوتینی خویان ده‌گوزنه‌وه و ده‌که‌ونه سه‌ره‌تا ویا کوتایی رسته‌وه، به‌لام هه‌بوونی نهم ته‌واوکارانه له سه‌ره‌تا و کوتایی رسته‌دا هه‌رگیز نه‌و یاسایه ناگوزن، که هه‌رده‌م سه‌رکار به پیش ووشه‌ی کار که‌وتوو، نه‌مه له کاتیکدا، که هه‌ردویان له رسته‌دا هه‌بووین، چ له‌گه‌ل هه‌بوونی ته‌واوکاره‌کانیان و چ له باری نه‌بوونیاندا (هروانه‌ پاشکۆی ژماره‌ ۱):

له به‌رزترین نه‌ومی ئاسماندا نه‌ناهی‌تا نارامی گرتبوو.

دوژمنی کورد که و ته سر نه ژنو.

۳-۵ ساده ترین پرستهی کوردی بۆی ههیه، تهنی له فریزی کاری پیتک بیت و سه رکاری فریزی ناوی، که به به شتیکی بنجی پرسته دهژمیردیت له پرستدا نه بیت، چونکه ووشی کار نه گهرچی له نیتو پرستدا وه کو کاریکی ساده پۆلی خۆی ده گیتیت، به لام ساده نییه و له تاکه مۆرفیمینک پیتک نه هاتوو و به لکو له دوو مۆرفیم که متر نییه و زیتر ههیه تهنی کاری رابوردووی تینه په پز که سی سییه می تاک له دیالیکتی کرمانجی نیتو پرستدا، که له دیالیکتی کرمانجی ژووروودا رهگی کاری رابوردووی تیپه ریشی دیته سر، که یه کتیک لهو مۆرفیمانه نهو جتی ناوه لکاوانه، که له گهل رهگی کاردا دیتن و کهس و ژمارهی بکه پریشان ددهن و به بکه ری لکاوی پرسته دهژمیردین بۆیه نه بوونی سه رکار له نیتو پرستدا یاسای پرستیی له دهست ناخات:

۱- نووسیم - نووس + م = رهگی کاری رابوردوو + جتی ناوی لکاوی کهسی یه که می تاک.

۲- ده گرن - ده + گر + ن = نیشانهی داهاتوو + رهگی کاری رانه بوردوو + جتی ناوی لکاوی کهسی دووهم و سییه می کو.

۳-۶ ووشی کار له پال نهوی نهو جتی ناوه لکاوی له گهلدا دیت، که کهس و ژمارهی سه رکار پریشان ددهات، بۆی ههیه جتی ناوی لکاوی جۆریکی دی کۆمه له جتی ناوی له گهلدا بیت، که نه مه یان پۆلی بهرکاری ناراسته وخۆ ده گیتیت:

نووسیم / / من (نیتو) یا (نهوان) م نووسی. نووسی - رهگی کاری رابوردوو.

م - جتی ناوی لکاوی کهسی یه که می تاکه له گروپی (- م، - ت، - ی، - مان، - تان، - یان)، که کهس و ژمارهی سه رکار پریشان ددهات. - ن - جتی ناوی لکاوه و بهرکاری ناراسته وخۆیه و بۆ گروپی (- م، - یت، - یت / ات، - ین، - ن، - ن) ده گهریتته وه.

نهوی شایه نی باسه هه رگیز دوو جتی ناوی لکاوی یه ک گروپ له گهل رهگی کاردا پیکه وه به کار نایه.

۳-۷ له دیالیکتی کرمائجی ژووروودا رسته ی چۆن باری یه کم دانارپتریت، له دیالیکته دا جیناوی لکاوی گروپی (-م، -ت، -ی، -مان، -تان، -یان) نین و جی ناوی کهسی دۆخی خاوه نی (من، ته، وی/وئ، موه، وان) به پیش رهگی کاری رابوردوو دهکهوئیت: -
من، ته، وی/وئ بۆ تاک - نفیسی
مه، وه، وان بۆ کۆ - نفیسی

۳-۸ شۆنی بکری لکاو له نینو نه و رسته یه که تهن له ووشه ی کار پتکهاتوه و به پیش یا به پاش رهگی کار دهکهوئیت، هه رگیز شۆنی ئه م جی ناوانه له و کاتانه دا ناگۆریت، که نیشانه ی ریزمانی دی له که لدا دیت: -

- دهگرم - کاتی رانه بوردوو.
- گرتم - کاتی رابوردووی ساده.
- دهمگرت - کاتی رابوردووی بهر دهوام.
- نهمگرت - کاتی رابوردووی ناکراو.
- گرتبوم - کاتی رابوردووی دوور.
- نهمگرتبوو - کاتی رابوردووی دووری ناکراو.
- مهگره - ناکردن.
- بگره - فهران کردن.
- بمگرتایه - له باره ی نیلزامی.

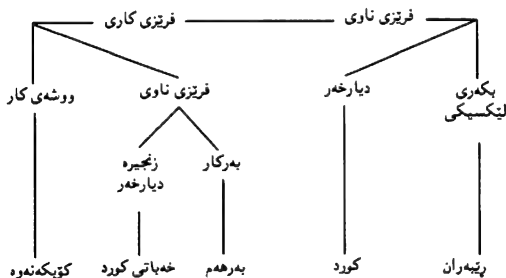
تاکه دۆختیکی ناویزه لیره دا دهکاتی نهگه ری پرودانه له رابوردوودا، که نیشانه ی (ب) دهکهوئیت نه نیوان رهگی کاری رابوردوو و جیناوی لکاوه وهه:

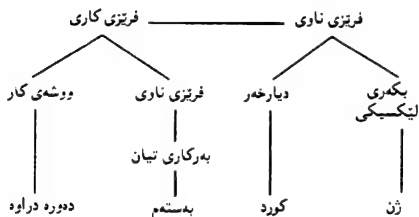
کهوتبیم، کهوتبویام.

۳-۹ له زمانی کوردیدا تهواوکارهکانی فریزی ناوی و فریزی کاری له پستهدا به شتیهیهکی گشتی دهکهونه نیتوان سهرکار و ووشهی کارهوه. بهرکار نهو تهواوکارهی فریزی کارییه، که کاریگهری پروودانی پرووداو به سهرچی و بهسهر کیتدا پیتشان دهادات و جوهرهکانی ناوهل ووشهی کار شوتن، کات، هو و چۆنیهتی پروودانی پرووداو پروون دهکهنهوه بۆیه پتیهندی یهکسهریان به ووشهی کارهوه ههیه و بۆ نهو دهگهپینهوه له پرووی شوتنهوهش لهوهوه نیتزیکن، بهلام دیارخهر، که بۆ زیتتر به دیارخستنی سهرکار، بهرکار، ناوهل ووشهی کارو بهشی ناوی ووشهی کار پۆل دهگیتیت، بۆیه پتیهندی راستهوخۆی بهوانهوه ههیه، نهک به کاری ووشهی کار:-

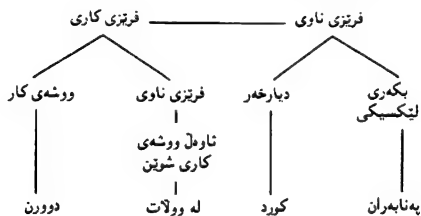
پتیهرانی کورد بهرهه می خهباتی کورد کۆیکه نهوه.

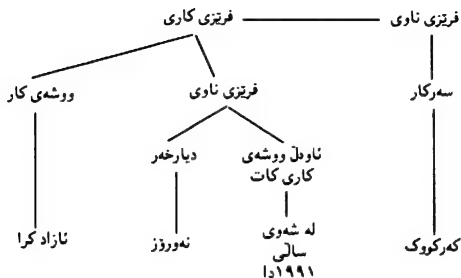
ژنی کورد به‌ستمه دوره دراوه.

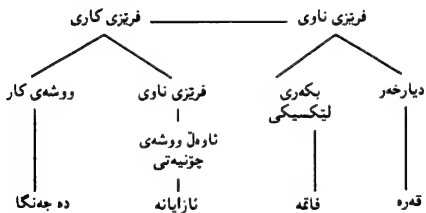
په‌نا به‌رانی کورد له وولات دوورن.

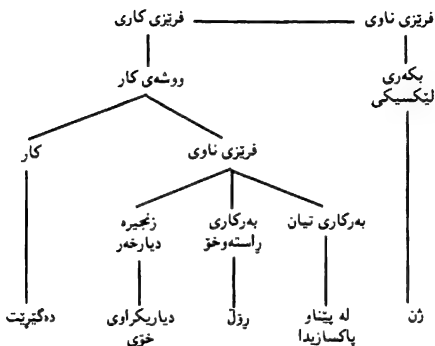
که رکوک له شوی نه ورۆزی سالی ۱۹۹۱ دا نازاد کرا.

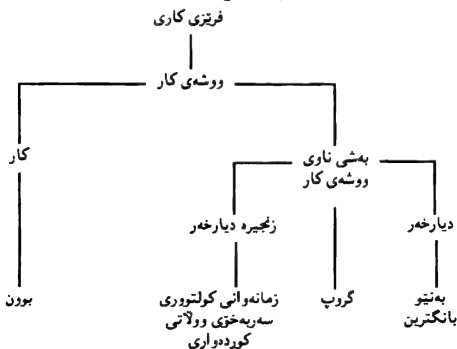
قه ره فاته نازایانه ده جهنگا.

ژن له پشناو په کسانیدا پږلی دیاریکراوی خوی ده گتیریت.

خووریان به نیتو بانگترین گروهی زمانه وانی کولتووری
سه ربه خوی وولاتی کورده واری بوون.

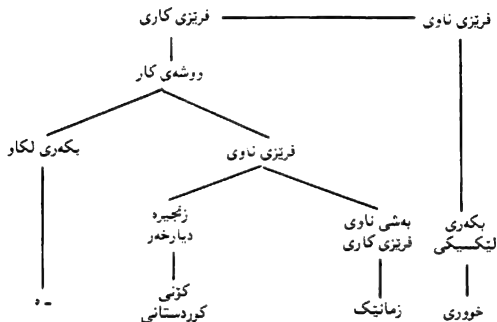

به‌شەکانی پسته له سەردتای پسته‌دا

۳-۱۰ به شتوویه‌کی گشتی سەرکار ددکه‌وێته سەردتای پسته‌وه:

کورد ددوله‌تی سەربه‌خۆی ده‌وێت.

خووری (هووری) زمانیکی کۆنی کوردستانییه.

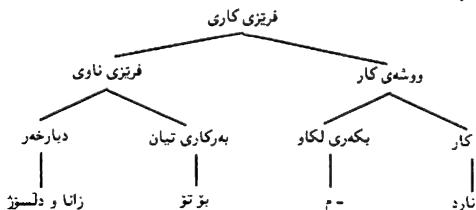
۳-۱۱ هه‌موو به‌شەکانی دی پسته ده‌توانن بکەونه سەردتای پسته‌وه،

به‌لام به پیتی نه‌و هه‌ل و مه‌رجانه‌ی له نێو پسته‌دا بۆیان دده‌خسێت، بۆ

وێنه وو‌شە‌ی کاری ته‌نێ له‌و بارانه‌دا ددکه‌وێته سەردتای پسته، که سەرکار

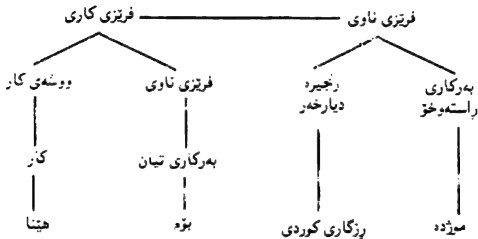
و به‌رکاری راسته‌وخۆ له نێو پسته‌دا باس نه‌کراین:

گه‌رایه‌وه وولاتی دێرینی خۆی.

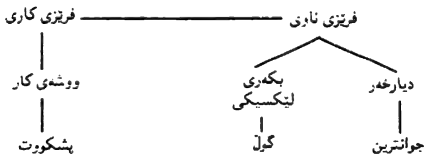
نارد معود بۆتۆی زانا و دلسۆڭ.

۱۲-۳ بەرکاریش کاتیک شوتنی سەرەتای پستەیی بەردەکهویت، که سەرکاری پستە له نیتو پستەدا نەبیت و تەنێ بە هۆی بکهەری لکاودە: دەرپابیت، که له گەل ووشەیی کاردا هاتوو: موژدەیی رزکاری کوردی بۆم هینا.

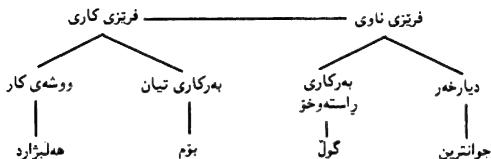

بۆم چاپ بکه.

۱-۱۱: دیارخەر نەو گانە بۆی دەلویت بکهویتە سەرەتای پستەوه، که به پیش ناوی دیارخەر کهوتبیت و ناو، دیارخراوه کهش پۆلی سەرکاری پستە وەیا بەرکاری پستەیی گێرپابیت:

جوانترین گولی بۆم ههلبێژارد.

جوانترین گول پشکووت.

۱۴-۳ هه‌ممو جوړه‌کانی ناوډل ووشه‌ی کار بۆیان هه‌یه بکه‌ونه سه‌ره‌تای رسته‌وه. هه‌تا له باری به‌ستداربوونی هه‌ممو به‌ته‌کانی دی رسته له دا‌رشتنی رسته‌دا. له مانگی رابهره‌وودا ناشتیانه کێشه‌ی خۆیان چاره‌سه‌رکرد (ناوډل ووشه‌ی کاری کات).

له سۆراندا خانزاد پێهری کورد بوو (ناوډل ووشه‌ی کاری شوین). خێرا ژنانی کورد نامه‌یه‌کیان بۆ سه‌ره‌زگانی کورد نارد (ناوډل ووشه‌ی کاری چۆنیه‌تی).

له ترسان وولاتی خۆی جێ هه‌شت (ناوډل ووشه‌ی کاری هۆ).

به‌شه‌کانی رسته له کو‌تایی رسته‌دا

۱۵-۳ له رسته‌ی کوردیدا ووشه‌ی کار به شێوه‌یه‌کی گشتی ده‌که‌وته کو‌تایی رسته‌وه، هه‌تا نه‌گه‌ر هه‌ممو به‌شه‌کانی دی رسته‌ش هاوبه‌شی دا‌رشتنی رسته‌یه‌کیان کردبێت:

گه‌وه‌هر پار له هه‌ولێره‌وه خێرا نامه‌یه‌کی کورتی بۆ من نارد.

له نێو به‌شه ناسه‌ره‌که‌یتکانی رسته‌دا جوړه‌کانی ناوډل ووشه‌ی کار چۆن بۆیان هه‌یه بکه‌ونه سه‌ره‌تا هه‌روا نێوان سه‌رکار و ووشه‌ی کارده‌وه له هه‌مان کاتدا ده‌توان بگوترێته‌وه بۆ کو‌تایی رسته. که له نێویاندا ناوډل ووشه‌ی کاری شوین له کو‌تایی رسته‌دا زۆتر به‌کار دێت، تا جوړه‌کانی دی:

گه‌وه‌هر نامه‌یه‌کی له هه‌ولێره‌وه نارد هه‌رین فه‌ین (ناوډل ووشه‌ی کاری

شونین).

گه وهدر نامه یه کی له ههولیره وه بۆ ههیرن فهین نارد.
نیمه بۆ به غدا دوور خرابووینه وه پینج سال (ان) (ناوهل ووشه ی کاری کات).

نیمه پینج سال (ان) بۆ به غدا دوور خرابووینه وه.
گه لایژ به کۆلانه تهنگه بهرکه دا رۆشت خیرا (ناوهل ووشه ی کاری چۆنیه تی).

گه لایژ خیرا به کۆلانه تهنگه بهرکه دا رۆشت.
گه لایژ به کۆلانه تهنگه بهرکه دا خیرا رۆشت.
منداله که هه لده له رزی له سه رمان (ناوهل ووشه ی کاری کات).
له سه رمان منداله که هه لده له رزی.
منداله که له سه رمان هه لده له رزی.
۱۶-۳ بهرکاری تیان هه روه کو ده که ویتته نیتوان به شه سه ره کیتکانی رسته له کۆتایی رسته شدا به کار دیت:
پرۆفیسۆر زهری دوا به رهه می بیرى پیشکیش کرد به تو (بهرکاری تیان).

پرۆفیسۆر زهری دوا به رهه می بیرى به تو پیشکیش کرد.
پرۆفیسۆر زهری دوا به رهه می بیرى پیشکیش به تو کرد.
دیارخه ریش له کۆتایی رسته دا بهرچاو ده که ویت به تاییه تی له و کاتانه ی، که ناوه دیارخواه که ی بهرکاری نا راسته وخۆ ده بیت، یا ناوهل ووشه ی کار ده بیت:

من نامه یه کم بۆ تو ی ژیر نارد.				
بۆ تو ی ژیر من نامه یه کم نارد.				
من نامه یه کم نارد بۆ تو ی ژیر.				
من نامه یه کم نارد	بۆ	تو ی	ژیر	
سه ر بهرکاری	ووشه ی	بهرکاری	نامرازی	دیارخه ر
کار راسته وخۆ	کار	تیان	خسته سه ر	

شارا گه رایه وده بوشاری هه ولتر

شارا	گهرايه وه	بو شار	ی	ههولیر
سه رکار	ووشه ی	ناوه ل ووشه ی	ئامرازی	دیارخه ر
	کار	کار	خسته سه ر	

۳-۱۷ ژور به دهگمهن دیارخهر له ناوی دیار خراوهکهی دادبیریت و دهکهویتته کوتایی رسته: (کهیمی نهیویی و نیرا سمیرنوفا ۱۹۶۸، د. کوردستان موکریان - ۱۹۸۶):

هه‌ئۆ چه‌ند سیتیکی لیتکرده‌وه سور و جوان.

هه‌لۆ چه‌ند سیتیکی سۆر و جوانی لیکردود.

نتیجه

سینتاکسی پرستہی کوردی وەک سینتاکسی پرستہی ھەر زمانیکی دی
لەنیو پرێماندا شۆیتی نیوہ راستی گرتوئەوہ، سینتاکس لە نیو بابەتەکانی
دی رێزمانیدا سەر بەخۆبەکی نۆتۆنۆمی ھەیە.

سینتاکس له هه‌موو زمانیکدا هه‌ر هه‌مان باری ریزمانی ده‌بیت و کومه‌له‌ووشه‌یه‌کی سینتاکسی، که بریتی ده‌بیت له‌به‌شی بنجی پرسته، توانای نه‌وهند به‌هیزه و فراوانه کاریگه‌ریکه‌ی ده‌که‌وێته سه‌ر ته‌واوکارو به‌شانی دیش له‌رسته‌دا.

رسته بریتیه له فریزی ناوی و له فریزی کاری، که نهه ههردوو فریزهش بویان همیه فراوانتر بکړین و فریزی کاری بوی همیه له فریزی ناوی فراوانتر پیتت.

پسته بوی هدیه همدردی له فریزی کاری پیک بیت، به بی فریزی
ناوی.

به‌شيوه‌ی‌کی‌گشتی‌سهرکاری‌فریزی‌ناوی‌ده‌که‌وِیتَه‌سهره‌تای‌رسته‌ود
و‌هر‌گیز‌ناکه‌وِیتَه‌کو‌تایی‌رسته‌ود‌و‌همیشه‌له‌رسته‌دا‌به‌پیش‌فریزی
کاری‌ده‌که‌وِیت‌و‌گونجانی‌کی‌پِیرمائی‌ته‌وا‌له‌نیوان‌سهرکار‌و‌کاری
فریزی‌کاریدا‌هه‌یه.

به‌رکاری راسته‌وخو ناکه‌ویته کوتایی رسته‌ود و هرردم به‌پیش کاری

فریزی کاری که وتوو، به لام بهرکاری ناراسته وخو بوی ههیه له پیش ووشه ی کار و له پاش ووشه ی کاریش بییندریت.

هه رسته یه کی فریزی کاری بریتی بیت له کاریکی تپیه ر بوی ههیه بهرکاریکی راسته وخو به شداری تیدا بکات، به لام بهرکاری ناراسته وخو ده توانیت له دانه یه ک زتیر بیت.

دیارخهر سه ریه خو ی نه وه ی نییه، که به تنه ی له رسته دا بیت وده کو به شه کانی دی رسته، به لکو هه موو به شه کانی دی رسته ووشه ی کاری لئ ده رجهیت ده بن به ناوی دیارخراوی دیارخهر و چ به پیشی ده که ون و چ به پاشی، که له م باره ی دوو همیدا نامرازی تاییه تی خسته سه ریان له که لدا به کار دیت.

دیارخهر بوی ههیه له رسته دا له دانه یه ک زتیر به کاریت و به جوړیک له راده به ردهر بیت. نه که رچی نه له که سه کردن و نه له نووسیندا به شتوه ی راده به دهری به کار نایهت، به لام له نیتر تیکستی ویتیه ییدا دیارخهر به شتوه یه کی فراوان به کار دیت.

هه موو جوړه کانی ناوه ل ووشه ی کار (شوین، کات، چۆنیه تی و هۆو...) بۆیان ههیه له تاکه رسته یه کدا به کاریتن و هه مووشیان بو کاری فریزی کاری ده که رینه وه، به شتوه یه کی سه ره کیش به پیش فریزی کاری ده که ون و له هیندیک باردا ده که ونه کوتایی رسته وهش.

ته واوکه ره کانی فریزی کاری و فریزی ناوی «بهرکاری راسته وخو تیان، دیارخهر و ناوه ل ووشه ی کار» که که وتوو نه ته نیوانیان، بۆیان ههیه له نیو خۆیاندا نالوگوژ بکه ون له یه ک رسته ده یان رسته داپژن (بروانه پاشکوی ژماره ۲) که به رپه گه ی نالوگوژ کردنی ته واوکه ره کانی فریزی ناوی و فریزی کاری ده یان رسته داپژراون و هیتژ بۆیان ههیه ده یانی دیش داپژن».

که ته واوکه ره کانی فریزی کاری و فریزی ناوی به پتی یاسای تاییه تی ریزمانی ده گوژرینه وه بو سه ره تا و دیا کوتایی رسته وه، به مه فریزی کاری و فریزی ناوی ده که ونه نیو ده راستی رسته وه.

باشكۆي ژماره (۱)

- من نه چووم.
من بۆ شئو نه چووم .
من پار بۆ شئو نه چووم.
من پار نه چووم بۆ شئو.
من بۆ شئو پار نه چووم.
من نه چووم بۆ شئو پار.
من بۆ شئو نه چووم پار.
پار من نه چووم بۆ شئو.
پار من بۆ شئو نه چووم.
پار بۆ شئو من نه چووم.
بۆ شئو من پار نه چووم.
* نه چووم من بۆ شئو پار.
* نه چووم بۆ شئو من پار.
* نه چووم بۆ شئو پار من.
* نه چووم پار بۆ شئو من.

گه وهه	پار	لهزاخۆوه	خیرا	نامهیهکی	کورتي	بو من	نارد
"	لهزاخۆوه	پار	"	"	"	"	"
"	"	خیرا	پار	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتي	پار	"	"
"	"	"	"	"	بو من	پار	"
گه وهه	لهزاخۆوه	خیرا	پار	نامهیهکی	کورتي	بو من	نارد
"	خیرا	لهزاخۆوه	"	"	"	"	"
"	"	پار	لهزاخۆوه	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتي	لهزاخۆوه	"	"
"	"	"	"	"	بو من	لهزاخۆوه	"
گه وهه	خیرا	پار	لهزاخۆوه	نامهیهکی	کورتي	بو من	نارد
"	پار	خیرا	"	"	"	"	"
"	"	لهزاخۆوه	خیرا	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتي	خیرا	"	"
"	"	"	"	"	بو من	خیرا	"
گه وهه	نامهیهکی	کورتي	پار	لهزاخۆوه	خیرا	بو من	نارد
"	پار	نامهیهکی	کورتي	"	"	"	"
"	"	لهزاخۆوه	نامهیهکی	کورتي	"	"	"
"	"	"	خیرا	نامهیهکی	کورتي	"	"
"	"	"	"	بو من	نامهیهکی	کورتي	"

تەواکاری پاشکۆی ژمارە ۲

گەوهەر	بۆ من	یار	لەزاخۆه	خێرا	نامەبەکی	کورتی	نارد
"	پار	بۆ من	"	"	"	"	"
"	"	لەزاخۆه	بۆ من	"	"	"	"
"	"	"	خێرا	بۆ من	"	"	"
گەوهەر	پار	بۆ من	نامەبەکی	کورتی	خێرا	لەزاخۆه	نارد
"	"	نامەبەکی	کورتی	بۆ من	"	"	"
"	"	بۆ من	نامەبەکی	کورتی	"	"	"
"	"	خێرا	بۆ من	نامەبەکی	کورتی	"	"
"	"	"	"	لەزاخۆه	نامەبەکی	کورتی	"
"	"	"	نامەبەکی	کورتی	بۆ من	لەزاخۆه	"
"	"	نامەبەکی	کورتی	خێرا	"	"	"
"	"	"	"	بۆ من	خێرا	"	"
"	"	"	"	"	لەزاخۆه	خێرا	"
"	"	لەزاخۆه	بۆ من	نامەبەکی	کورتی	"	"
"	"	بۆ من	لەزاخۆه	"	"	"	"
"	"	"	نامەبەکی	کورتی	لەزاخۆه	"	"
"	"	"	خێرا	نامەبەکی	کورتی	لەزاخۆه	"

پهراوینز

(۱) پانیڼی (سالاتور) - له باکووری هندستاندا له سدهی پینځ، جوار و دیا سیتی پش زاییندا ژباوه) دانهی پترمانی سانسکریتیبه نهشتا ثیایی (= بهرهمی هشت بهرگی).

پانیڼی لم لیکولینهود پترمانیبهدا هیندیک شتوی ماتاتیکی وای خستوته پروو شایه نی لیکدانه و ده، له دواي نووینی نهشتا ثیایی دا به دویان سده دویان پترمان ناس تبیینان له سهرداوه و لتي دواون و و دگو سهرجاوده کی به نرخ سوودیان لتي وهرگرتوه و له گهل زمانانی دیدا بهرواردیان کردوه، بؤ زانیاری زیترو برونه Grote Winkler Prins Encyclopedie, Deel 18, Achtste Druk, 1979-1984 Amsterdam- Elssvier Antwerpen.

(۲) د. وریا عمر امین له بایه تی بهرخی (بیناغی ساده ترین رستهی کوردی) دا دهلیت (ان) و (یک) هرگیز پتکهوه درناکون {پژشگیری نوی، ژماره ۱۱۱ سالی ۱۹۸۶ لاپهړد ۱۸۶}.

(۳) د. نسرین فخری له شسته کاتهوه بایه خی بهو لایه نانهی کارداوه، که له واتایک زتیریان به خشیوه و زانایانه لیبانی کولیده توه و بلاوی کردونه توه، بهلام بهداخوه لیردا هیچ بهرهمیکی ویم له بهر دهستدا نییه بؤ نهوهی بتوانم هیمای بؤ بکم.

(۴) له دیالیکتی کرمانجی ژورودا نهم یاسایه له گهل کاری رابوردوی تیبه ردا پیره و ناکریت، چونکه کومه له جیناوی لکاو (م، ت، ی، مان، تان، - یان) لم دیالیکته دا نییه، بویه همیشه جیناوی کسی جودا له گهل کاری رابوردوی تیبه ردا به کار دیت: من، ته، وی، وئ، مه، وه، وان/نثیسی.

(۵) بؤ وهرگرتنی زانیاری زیترو ده توانین به بیرو رای پروفیسور کوردوژیتف (کوردوژیتف - ۱۹۸۴) پچینهوه له باردی بنچینهی (هه بون، هه بوو، هه) که لاپهړد (۲۲۰-۲۲۲) و (۲۷۲-۲۸۴) بؤ پروونکردنه وهی په گگی کاری (هرو) و (هه بوو) ترخان کردوه: له پیوهندی پترمانی نیتوانیان و ده مکاتی رانه بوردو و رابوردووی، ده مکاتی ناکردن و کوتایی که سیه کانی و پیوهندی (هه بون) به (هه بون) له هردو دیالیکتی کرمانجی ژورودو و کرمانجی نیتوه راستدا، که چی

محمود فتح الله احمد له نامی ماجستیریدا، که به نیتوی (کار ته و او کردن له کوردی دا) به و له ژیر سه ره رشتی ماموستا محمد معروف فتاح دا، که به بیرو پای نهو ریزمان نووسانه دا ده چیته وه، که بهر لهو له (بوون) و (هه بوون) یان کۆلیوه ته وه و ا پیشان ده دات، که هیچ شتیکی نهو تویان له سه ره نهو سیوه، که چی ده بنین هه رچی پروفیسور کورد ژیت له باری نهو دوو کاره دا نووسیوه تی کاک محمود دوو باری کردۆته وه و هیچ شتیکی تازه نهو تۆی نه خستۆته سه ره، ته نهو نهو نه بیت، که به شتۆدیه کی و ا تیکه له و پیکه له نووسیوه تیوه که س نه توانیت سوودی لی وه بگریت.

٦) له پال نهو نه کرانه شدا کاری (بوو) وه که هه کارتیکی تینه بهر له رسته دا رۆلی دیاریکراوی خۆی ده گیتیت: دایکت بوو.

کاری (بوو) وه که هاشکۆیه کی ریزمانی ده که ویته کۆتایی کاری تینه بهر و تینه بهر بۆ دارشتنی کاری رابوردوی دوو: نووسیوو، گرتوو.

ناو به پیش کاری بوو ده که ویت، بۆ دارشتنی کارتیکی ناسادهی تینه بهر، که رۆلی فریزی کاری ده گیتیت: بوو- هیتۆ بوو - نهو ژنه هیتۆ بوو.

ناوه لئاویش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کارتیکی ناسادهی تینه بهر داده پێژیت و رۆلی فریزی کار ده گیتیت: بوو- چاک بوو - کاره که چاک بوو.

هه روا جیناویش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کارتیکی ناسادهی تینه بهر داده پێژیت:

بوو- هه موو بووین - نتمه هه موو بووین، ناوه لکارش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کارتیکی ناسادهی تینه بهر له که لدا داده پێژیت و رۆلی فریزی کاری ده گیتیت: بوو- هه میسه بوو - کار هه میسه بوو.

چاو گیش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کارتیکی ناسادهی تینه بهر داده پێژیت و رۆلی فریزی کاری ده گیتیت:

بوو - پيشكهوتن بوو - ناوا تم پيشكهوتن بوو.

کاری (بوو) له باره ی سینتاکسی دیشدا به کار دیت پروانه (د کوردستان موکریانی - ۱۹۸۶).

۷) پروانه بهرهمم (سینتاکسی پرستې ساده له زمانې کوردې دا، ۱۹۸۶، ۱۰۱-۱۰۸) که باسی به کارهیتانی کومه له ی ناوې (ناو، ناوه لئاو، جیتاوی کهسی جودا و جیتاوی لکاو، جیتاوی نیشانه، جیتاوی پرسیار، جیتاوی چندی و چونی و خزې، ناوه لئاو و جوړه کانی و چاوگ) له گه ل باسکردنی باری چه سپیو و نه چه سپیو نه تم ته و اوکارانه ی (بوو) له گه ل به شداربوونی ره گزانی دی پرسته له نیتوانیندا به تاییه تی دپارخه ده کم و هروا له و نامرازانه شم کولیوه ته وه، که له م باره دا به کاردین، که چی ده بینن محمود فتح الله له نامه ی ماجستیریدا، که له پنتی پتیشودا نیتوم پردووه، له پتنداجوونه ویدا به بهرهممی نه وانه ی له م بابه ته دولون هرگیز هیتا بو نه م باسی من ناکات و به لکوو ده لیت هدمو نه و پزیمان نووسانه ی بهر نه و هر ته نه ی له ناو و ناوه لئاو دوواون و دکو ته و اوکاری (بوو) و هیچیان باسی به شه کانی دی ناخاوتن ناکه ن و هروا باسی نه و نامرازانه ش ناکه ن، که له م باره دا به کاردین.

نه و ی شایه نی باسه نامه کی محمود هر له سر نه م ده لسه نگاندنه ناپابه تانه ناوه ستیت، به لکو هه تا ژماردی نه و لاپه رانه ی، که له باردی نه م بهرهممی مندا هیتما ی بو کردووه هه موویان هه لن!!

ژێنەدر

- د. جمال نەبەز ١٩٧٦ زمانی یەكگرتوی كوردی. بامبێرگ.
- د. كەناتی كوردۆ ١٩٨٤ پێزمانی كوردی (بە كەروستەى دىالێكتى كرمانجى و سۆرانى). بەغدا (د. كوردستان موكرىانى لە زمانى ڤووسیتۆ وەریگێراودە سەر زمانى كوردی).
- د. كوردستان موكرىانى ١٩٨٦ سینتاكسى پستەى سادە لە زمانى كوردیدا. بەغدا.
- د. كردستان مكرىانى ١٩٨٦ قواعد اللغة الكردية. بغداد.
- د. كردستان مكرىانى ١٩٩٠ المبتدأ في الجملة الكردية مقبول للنشر في مجلة (الابحاث).
- د. كردستان مكرىانى ١٩٩٠ الخبر في الجملة انكردية (مقبول للنشر في مجلة (الابحاث).
- د. محەمەد ڤەزای باتینی ١٩٩٣ ناوڕێكى تازه پۆ سەر پێزمان. سوید. (وەرگێڕانى لە زمانى فارسییەوه پۆ سەر زمانى كوردی - حەسەنى قازى).
- د. وریا عەمر امین ١٩٨٦ پێناغەى سادەترین پستەى كوردی. كوێقارى ڤۆشنبیری نوێ. ژمارە (١١١). لایەرە ١٨٣-١٩٠. بەغدا.
- د. زەڕى یوسوڤوڤا، شیتۆ زارى سلەیمانى (د. كوردستان موكرىانى لە زمانى ڤووسیتۆ وەریگێراودە سەر زمانى كوردی - دەستنۆسە).

- Bloomfield L., 1933 Language . George Allen & Unwin . New York .
- Boole, G., 1847 The Mathematical Analysis of Logic . Londen .
- Brandt Corstius , H., 1977 Wat Is **Algebraische** Taalkunde ? In : B. Tervoort (red) Wetenschap & Taal , 34 - 46 , Muiderberg .
- Bresnan, J., 1982 The Mental Representation of Grammatical Relations. Cambridge Mass.
- Chomsky, N., 1957 Syntactic Structures. The Hague.
- Chomsky, n., 1965 Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge, Mass.
- Chomsky, n., 1975 The Logical Structure of Linguistic Theory. New York.
- Droste, F. G. en van Eynde, 1991 **Hoofddlijnen** In de Transformationele Taaltheorie. Leuven.
- Friedman, J., 1971 A computer Model of Transformational Grammar. New York.
- Gerritsen, M., 1987 Sytaktische verandering in controlezinnen. Dordrecht.
- Ginsburg, S., 1966 The Mathematical Theory of Context Free Languages. New York .
- Haan, G. J. de, 1991 Leides voorlichting over generatieve grammatica , In : De **Nieuwe Taalgids** , 84 - 3, 193 - 208.
- Houet, Henriette, 1994 Grammatica Nederlands . Utrecht .

- Koopman, H., 1984 The Syntax of Verbs .
Dordrecht .
- Koster, J., 1978 Locality Principles in
Syntax. Dordrecht.
- Koster, J., 1987 Domains and Dynasties: The
Radical Autonomy of Syntax. Dordrecht.
- Landsbergen, S.P.J., 1977 Wat Is Computer -
Linguïstiek § In: B. Tervoor (red)
Wetenschap & Taal . 47 - 65 . Muiderberg.
- LUIF, J., 1987 In verband met de Zin .
Inleiding in de Spraakkunst . Leiden .
- Model, Jan, 1991 Grammaticische Analyse
Syntactische Verschijnselen van het
Nederlands en Engels . Dordrecht .
- Mustajoki A. & Heino H., 1991 Case Selection for the
Direct Object in Russian Negative clauses. Helsinki.
- Nieuwenhuijsen, P., 1990 Beter Nederlands .
Utrecht .
- Quine, W. V. O., 1951 Mathematical Logic .
Revised edition . Cambridge .
- Radford, A., 1988 Transformational Grammar .
Cambridge.
- Russell, B., 1903 The Principles of
Mathematics . Londen .
- Schank, R. C. and K. M. Colby 1973 Computer
Models of Thought and Language . San
Francisco .

- Sheffer, H. M., 1913 A Set of Five Independent Postulates for Boolean Algebras with application to Logical Constants. In: Transactions of the American Mathematical Society 14 , 481 - 488 .
- Sikorski, R., Boolean Algebras . Third edition . Berlin: Springer-Verlag, 1969. (Abh. der Mathematik und ihrer Grenzgebiete 25) .
- Stone, M. H. 1936 The Theory of Representations for Boolean Algebras. In: Transactions of the American Mathematical Society 40 , 37 - 111 .
- Sturm, A. en F., Weerman, 1983 Generatieve Syntaxis . Leiden .
- Sturm, A., 1986 Primaire Syntactische Structuren in het Nederlands , Leiden.
- Tarski, A., 1955 Metamathematical Proofs of Some Representation Theorems for Boolean Algebras. In: Bulletin of the American Mathematical Society 61, 525.
- Zonnenberg J. G., 1994 Grammatica Engels Utrecht .
- Zonneveld R. van, 1994 Kleine Syntaxis van het Nederlands . Dordrecht .
- Zwarts, F., 1986 Categoriele Grammatica en Algebraische Semantiek , Diss. Groningen.

- Алимова Г. Н. 1990 Новое в синтаксическом строе современного русского языка. М.
- Арутюнова Н. Д., Ширяев Е. П. 1983 Русский Предложение. М.
- Бабайцева В. В. 1988 Система членов предложения в современном русском языке. М.
- Бакаев Ч. Х. 1973 Язык Курлов собр. М.
- Курдистан Абдул Рахман Латиф 1976. Определение и способы выражения определительных отношений в курдском языке. канд. дис. М.
- Курдоев К.К. 1957. Грамматика курдского языка. М.-Л.
- Курдоев К.К., 1978. Грамматика курдского языка на материале диалектов курманджи и сорани. М.
- Ломча А. М. 1994 Типология русского предложения. Воронеж.
- Мухамед Фарук Омар Садык. 1977 Именное словообразование в литературном языке курдов Ирака. Автореф.канд. дис. М.
- Эйюби К.Р., Смирнова И.А. 1968. Курдский диалект мукри. Л.
- Юсупова З.А.1981 Изафетные конструкции в сулейманийском диалекте курдского языка. — Иранское языкознание. М.

پښت

۳	پښه کی
۱۱	فریزی ناوی
۱۵	دوخی فریزی ناوی
۱۵	دوخی راسته وخو و تیان
۱۶	دوخی بکه ری
۱۷	دوخی خسته سر
۱۸	دوخی بانگ کردن
۲۰	شوتنی سرکارو پښه ندی به ووشه ی کاره وه
۲۱	فرلوانکردنی فریزی ناوی
۲۶	به دیار نه کهوتنی سرکار
۲۹	فریزی کاری
۳۱	فریزی کاری و دهمکاته کانی کار
۳۶	کاری تینه په په له فریزی کاریدا
۳۹	کاری تپه په له فریزی کاریدا
۴۳	کاری فهران له فریزی کاریدا
۴۳	کاری کارا بز له فریزی کاریدا
۴۶	شپوهی دوخی بزری - ستاندارد
۴۷	فریزی ناوی له پوڅی فریزی کاریدا
۵۱	فرلوانکردنی فریزی کاری
۵۹	له نیوچوونی کار
۶۰	شوتنی فریزی ناوی و فریزی کاری له نیو رسته ی کوردیدا
۶۸	به شه کانی رسته له سره تای رسته دا
۷۰	به شه کانی رسته له کوتابی رسته دا
۷۲	نه غجام
۷۴	پاشکوی ژماره (۱)
۷۵	پاشکوی ژماره (۲)
۷۶	ته و اوکاری پاشکوی ژماره (۲)
۷۷	په راویز
۸۰	ژیدهر

دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وی

ناراس

هه‌تا ئیسته ئهم کتیبانه‌ی خواره‌وی بلاوکردووه‌ته‌وه

- (۱) هه‌لکه‌وتی دیریکی له کوردستاندا. دانانی: حوسین حوزنی موکریانی.
- (۲) سه‌روا. دانانی: د. عه‌زیز گهردی.
- (۳) ژنی کورد به‌ستم ده‌وره دراوه. دانانی: د. کوردستان موکریانی.
- (۴) الحرب الكردية وإنشفاق ۱۹۶۴. تألیف: دبیغید ادامسن و جرجیس فتح الله.
- (۵) رحلة الى رجال شجعان في كردستان. تألیف: دانا ادامز شمادت. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۶) جمهورية مهاباد - جمهورية ۱۹۴۶ الكردية. تألیف: ولیم ایفلتن الابن. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۷) کردستان أو الموت. تألیف: رینه موریس. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۸) کرد و ترک و عرب. تألیف: سی. جی. ادموندز. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۹) طريق في كردستان. تألیف: آی. ام. هاملتن. ترجمه و تعلق: جرجیس فتح الله.
- (۱۰) نوده‌بی رووسی و کیشه‌ی یاستیرناک. دانانی: د. مارف خه‌زنه‌دار.
- (۱۱) له پشناوی راستی و کورد و خانیدا. دانانی: محه‌مه‌دی مه‌لا کهریم.
- (۱۲) کۆچی سوور. رۆمانی: حه‌مه کهریم عارف.
- (۱۳) مساهمة علماء كردستان في الثقافة الاسلامية. تألیف: محمد زکی حسین.
- (۱۴) له کوردستانی عیتره‌وه هه‌تا ئه‌ویه‌ری چۆمی ناراس. نووسینی: موورته‌زا زه‌ریه‌خت. وەرگێڕانی له فارسییه‌وه: شه‌وکه‌ت شیخ یه‌زدین.
- (۱۵) فه‌ره‌ه‌نگی کوردستان. دانانی: گیوی موکریانی.
- (۱۶) خاک و کیشه‌ی مان. رۆمان: عه‌زیزی مه‌لای ره‌ش.
- (۱۷) امارة بهدبنان الكردية. تألیف: صدیق الدملوجي. تقدیم: د. عبده‌الفتاح علي یوتانی.
- (۱۸) المجتمع البشري لماذا يشبه مستشفي المجانين...؟. تألیف: مسعود محمد.
- (۱۹) جوایه‌ز. به‌ره‌می نو شاعیری هه‌ولتیری.
- (۲۰) نه‌خشه‌ی رۆتانی رتۆی کار له زمانی کوردیدا. نه‌ندازیار د. شه‌یرکو بابان.
- (۲۱) زریزه‌ی زه‌ربن. دانانی: محه‌مه‌د صالح ئیبراهیمی.
- (۲۲) شیخ ره‌زای تالمه‌بانی شاعیری گه‌وره‌ی خۆره‌لاتی ناوهراس. دانانی: نه‌محمد تاقانه.
- (۲۳) خه‌زیوون و شه‌وشی ناگری. دانانی: رۆهات نالاکۆم. وەرگێڕانی: شوکور مسته‌فا.
- (۲۴) عه‌به‌دوره‌زاق به‌درخان. دانانی: جه‌لیلی جه‌لیل. گۆڕینی بۆ کوردی باشوور: شوکور مسته‌فا.

(٢٥) القومية الكردية و د. عبدالله جودت في مطلع القرن العشرين. تأليف: مالمبسانز. ترجمة: شكور مصطفى.

(٢٦) كۆمه‌لناسیی گه‌لی کورد: مارتن فان هرویین سن. وەرگێڕانی: شوکور مستەفا.

(٢٧) هه‌لێاردنه‌گانی کوردستان. دانانی: به‌دران نه‌حمه‌د.

(٢٨) تنوع الكرد في العراق - مدخل الي السياسة. تأليف: سامي شورش.

(٢٩) هه‌له‌به‌هه - کارماتی کیمیایارانی سالی ١٩٨٨. دانانی: هه‌ورامان عملي توفیق.

(٣٠) گالته به‌چه‌ک. رۆمان - نووسینی: جیمس ئۆلدرج. وەرگێڕانی: د. عه‌زیز

گه‌ردی.

(٣١) له‌ مۆزکه‌ تاییه‌تییه‌گانی رێزمانی کوردی. دانانی: د. شێرکۆ بابان.

(٣٢) به‌رۆو رێزمانی کوردی، به‌رۆو زمانی نووسین. دانانی: د. شێرکۆ بابان.

(٣٣) نادرنامی نه‌لماس خانی که‌له‌وێ. ناماده‌کردنی: شوکور مستەفا.

(٣٤) سینتاکسی زمانی کوردی. د. کوردستان موکریانی.

ئهم کتیبانه‌ی خواره‌ودش به‌ریتوه‌ن

(٣٥) نظام الأناضول الشرقية. تأليف: اسماعيل بيشكجي. ترجمة: شكور مصطفى.

(٣٦) مهد البشرية او الحماة في شرق كردستان. تأليف: دلبو. أي. ویکرام وادگار.

نی. أي. ویکرام. ترجمة: جرجیس فتح الله.

(٣٧) بۆ کوردستان. دیوان: هه‌ژار موکریانی.

(٣٨) گیتی زنده‌وهر. دانانی: عه‌له‌نه‌دین سه‌جادی.

(٣٩) میژووی په‌خشانی کوردی. دانانی: عه‌له‌نه‌دین سه‌جادی.

(٤٠) میژووی نه‌رده‌لان. مه‌ستووره‌ی کوردستانی: نووسیویه‌تی. هه‌ژاری

موکریانی: له‌گه‌ل چه‌ندان سه‌رچاوه‌ی ترده‌ له‌به‌ریه‌کی گرتوون و کردوونی به‌کوردی.

(٤١) دیوانی شیخ ره‌زای تاله‌بانی. ناماده‌کردنی: شوکور مستەفا.

(٤٢) فه‌ره‌نگی مه‌رگ و ژێ. فه‌ره‌نگی کوردی - کوردیه‌ه. دانانی: مه‌لا

خه‌لیل مه‌ختی.

(٤٣) أصل الشعب الكردي. ترجمة: جرجیس فتح الله.